

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

dr Magdalena Budyn-Kulik

***Strona podmiotowa przestępstw
przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu
- umyślne i nieumyślne spowodowanie
bezpośredniego niebezpieczeństwa***

Warszawa 2012

Spis treści

A. Część teoretyczna - Analiza dogmatyczna typu podstawowego przestępstwa z art. 163 k.k.....	1
1. Uwagi wprowadzające.....	1
2. Przedmiot	1
4. Podmiot	7
5. Strona podmiotowa.....	8
6. Zbieg przepisów ustawy i zbieg przestępstw.....	9
7. Ustawowy i sądowy wymiar kary	10
B. Badania empiryczne.....	12
I. Uwagi wprowadzające	12
II. Postępowanie przygotowawcze	12
1. Sprawca	12
2. Strona przedmiotowa.....	16
3. Strona podmiotowa w decyzji procesowej kończącej postępowanie przygotowawcze.....	18
4. Kwalifikacja czynu w akcie oskarżenia	18
5. Uzasadnienie aktu oskarżenia.....	19
1. Rozstrzygnięcie sądu I instancji.....	20
2. Kwalifikacja prawna w rozstrzygnięciu sądu I instancji.....	22
3. Strona podmiotowa w rozstrzygnięciu sądu I instancji.....	23
4. Uzasadnienie wyroku I instancji.....	23
5. Wymiar kary I instancji.....	23
6. Zaskarżenie wyroku I instancji.....	25
C. Stany faktyczne.....	31

A. Część teoretyczna - Analiza dogmatyczna typu podstawowego przestępstwa z art. 163 k.k.

1. Uwagi wprowadzające

W przepisie art. 163 k.k. ustawodawca stypizował kilka typów czynu zabronionego polegającego na spowodowaniu niebezpieczeństwa. W paragrafach 1 i 3 określił znamiona typów podstawowych - odpowiednio umyślnego i nieumyślnego, zaś w paragrafach 2 i 4 typy kwalifikowane przez następstwo w postaci śmierci człowieka lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu wielu osób.

2. Przedmiot

Rodzajowym przedmiotem ochrony czynów stypizowanych w rozdziale XX jest bezpieczeństwo powszechne.¹ Jest ono również szczególnym przedmiotem ochrony.² W doktrynie pojawiają się rozbieżne poglądy na temat tego, jak należy rozumieć owo bezpieczeństwo. Niektórzy autorzy uważają, że dotyczy ono zagrożenia dla życia lub zdrowia większej, przy czym nieoznaczonej z góry, liczby osób lub mienia w wielkich rozmiarach.³ Krytycznie o takim ujmowaniu „bezpieczeństwa” wypowiedział się K. Buchała.⁴

Wskazuje się także, że przedmiot tego czynu zabronionego można również ujmować przez pryzmat wyodrębnienia sposobu ataku na różne dobra prawne (życie i zdrowie, mienie, itp.). Ustawodawca przenosi tu ochronę przed atakiem na dobra chronione na wcześniejszy etap, kiedy zostaje spowodowany stan zagrożenia dla tych dóbr.⁵

¹ M. Kulik [w:] M. Mozgawa, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2012, s. 376.

² R.A. Stefański [w:] A. Wąsek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. I, Warszawa 2005, s. 422.

³ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 399; R.A. Stefański [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 420.

⁴ K. Buchała [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Komentarz. Część szczególna. Komentarz do art. 117-227 k.k.*, t. II, Kraków 1999, s. 327-329; K. Buchała [w:] I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System prawa karnego. O przestępstwach w szczególności*, t. IV, cz. 1, Wrocław – Warszawa - Kraków – Gdańsk - Łódź 1985, s. 191 i n.

⁵ G. Bogdan [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Komentarz. Część szczególna*, t. II, Komentarz do art. 117-227 k.k., Warszawa 2008, s. 369.

3. Strona przedmiotowa

Czyn sprawcy polega na sprowadzeniu zagrożenia. Może zostać popełniony zarówno przez działanie, jak i przez zaniechanie (niewłaściwe z zaniechania). Poprzez działanie może zostać popełniony np. w postaci rzucenia zapalonego papierosa na stertę materiałów łatwopalnych, zaś w postaci zaniechania - na pozostawieniu otwartego ognia bez nadzoru w miejscu w żaden sposób niechronionym, np. zapalanej świeczki stojącej na lub przy stercie gazet. Należy zauważyć, iż umyślne przestępstwo sprowadzenia niebezpieczeństwa powszechnego najczęściej sprowadzone bywa poprzez działanie sprawcy, zaś nieumyślne - przez zaniechanie. Ma ono postać np. niedopełnienia pewnych obowiązków ciążących na sprawcy chociażby z tytułu sprawowania nadzoru budowlanego.

Sprawca ma sprowadzić zagrożenie dla życia lub zdrowia wielu osób lub dla mienia w wielkich rozmiarach. Ustawodawca posłużył się nieostrym znamieniem „wiele osób”. Jego wykładnia budzi w doktrynie prawa karnego wiele kontrowersji. Z kolei K. Buchała twierdził, że „wiele osób” znaczy co najmniej sześć.⁶ Pogląd ten zdaje się znajdować akceptację w orzecznictwie sądowym. W jednym z wyroków sąd apelacyjny w Katowicach uznał za wiele - 7 osób.⁷ Zdaniem A. Marka pojęcie to oznacza dużą liczbę osób. Podkreśla on, że „wiele” osób to więcej, niż „kilka”.⁸ Co do zasady stwierdzenie to należy uznać za słuszne.⁹ Jednakże wątpliwość budzi jego uzasadnienie oparte na powołanym wyżej rozstrzygnięciu sądu apelacyjnego. W zdarzeniu, będącym przedmiotem sprawy zostało tam pokrzywdzonych siedmioro małych dzieci. M. Kulik trafnie podkreśla, że okoliczność, kto był narażony na niebezpieczeństwo nie powinna wpływać na ocenę, czy mamy do czynienia z wieloma osobami, czy nie.¹⁰

⁶ K. Buchała, op. cit., s. 331; podobnie G. Bogdan, op.cit., s. 173.

⁷ Wyrok SA w Katowicach z 18 października 2001 r., II AKa 372/01, Orz. Prok. i Pr. 2002, nr 7-8, poz. 28.

⁸ A. Marek, op. cit., s. 411.

⁹ M. Kulik, op.cit., s. 376.

¹⁰ M. Kulik, op.cit., s. 376.

Zdaniem G. Bogdana¹¹ i A. Marka¹², przy interpretacji pojęć ocennych nabiera znaczenia wykładnia celowościowa. Pamiętać jednak trzeba, że nie może ona mieć pierwszeństwa nad wykładnią językową (gramatyczną); tym bardziej, że jak wskazuje M. Kulik przyjęcie, iż „wielu” to 5, 6, czy 7 osób, oznacza przyjęcie wykładni mniej korzystnej dla sprawcy, niż uznanie, że jest to więcej niż 10 osób.¹³ Słownik języka polskiego definiuje liczebnik „kilka” jako liczebnik nieokreślony oznaczający w sposób przybliżony liczbę od trzech do dziesięciu.¹⁴ Odwołując się zatem do językowej wykładni pojęcia „wiele”, należałoby przyjąć, iż chodzi tu o pewną masowość, a zatem „wiele” osób to więcej niż kilka - czyli więcej niż 10 osób. Z tego względu nie można zgodzić się z autorami, według których „wiele” to co najmniej dziesięć.¹⁵

W dyskusji dotyczącej tego problemu pojawia się argument, że uznanie, iż „wiele” to 10 lub więcej, nie odpowiada potrzebom karania.¹⁶ Nie można go jednak uwzględniać *de lege lata* przy wykładni przepisu, ewentualnie *de lege ferenda* jako sugestia dla ustawodawcy wprowadzenia zmian w treści przepisu.

Pewne kontrowersje w doktrynie i orzecznictwie budziła także wykładnia znamienia „mienie w wielkich rozmiarach” - czy okolicznością przesądzającą o jego realizacji są rozmiary przestrzenne mienia, czy jego wartość.¹⁷ Obecnie ugruntował się, trafny, pogląd, iż znamię to trzeba wyklądać w odniesieniu do przestrzennych wymiarów mienia, a nie do jego wartości.¹⁸ Nie odrzuca się jednakże zupełnie wartości mienia

¹¹ G. Bogdan, op.cit., s. 173.

¹² A. Marek, op.cit., s. 400.

¹³ M. Kuli, op.cit., s. 376.

¹⁴ M. Szymczak (red.) *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1981, t. I, s. 917.

¹⁵ R.A. Stefański [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 423; J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 310; B. Sygit, *Ocena prawna czynów sprowadzających pożar*, Prok. i Pr. 2010, nr 1, s. 301; J. Piórkowska – Flieger [w:] T. Bojarski (red.) *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 376.

¹⁶ A. Marek, op.cit., s. 431.

¹⁷ Tak K. Buchała, op. cit., s. 331; G. Bogdan, op. cit., s. 373-374.

¹⁸ R.A. Stefański, *Pojęcie "mienia o wielkich rozmiarach"*, Prok. i Pr. 1999, nr 5, s. 129; A. Marek, op. cit., s. 400; M. Kulik, op.cit., s. 376; J. Piórkowska- Flieger, op. cit., s. 377; wyrok SN z 27 stycznia 1972 r., IV KR 312/71, OSNPG 1972, nr 4, poz. 65; wyrok SN z 31 stycznia 1973 r., I KR 404/72, OSNPG 1973, nr 7, poz. 95; wyrok SN z 8 października 1985 r., III KR 348/85, OSNPG 1986, nr 4, poz. 49; wyrok SA w Rzeszowie z 3 sierpnia 1993 r., II AKr 69/93, OSA 1994, z. 3, poz. 13; wyrok SA w Warszawie z 13 października 1998 r., II AKa 316/98, Orz. Prok. i Pr. 1999, nr 11-12, poz. 14; wyrok SA w Krakowie z 14 października 1998 r., II AKa 198/98, Orz. Prok. i Pr. 1999, nr 4, poz. 18; wyrok SA

jako przesłanki pomagającej ustalić, czy chodzi o mienie w wielkich rozmiarach. W orzecznictwie pojawił się pogląd, że wartość zagrożonego mienia może mieć tu pewne znaczenie, ale wyłącznie jako kryterium pomocnicze.¹⁹

Czyn zabroniony stypizowany w art. 163 k.k. ma charakter skutkowy. Skutkiem jest zagrożenie dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia w znacznych rozmiarach, przybierające postać jednego ze zdarzeń wskazanych w § 1 pkt 1-4.²⁰

Pierwszym wskazanym w art. 163 § 1 pkt 1 k.k. zdarzeniem jest pożar. Pod pojęciem tym należy rozumieć ogień o sile żywiołowej i znacznym zasięgu, zdolny do rozprzestrzeniania się.²¹ Nie każde zatem zdarzenie, które w języku potocznym określa się mianem pożaru, wypełnia znamiona z art. 163 § 1 pkt 1 k.k. Z drugiej zaś strony, za pożar należy uznać ogień obejmujący choćby jeden obiekt, jeżeli ma on wielkie rozmiary.²²

Kolejne zdarzenie to zawalenie się budowli. Ma ono charakter gwałtowny i, co do zasady, krótkotrwały. Polega ono na zniszczeniu dużej konstrukcji nieruchomej lub ruchomej, wzniesionej na powierzchni ziemi, wodzie lub pod wodą, albo części takiej konstrukcji.²³

w Lublinie z 29 października 1998 r., II AKa 110/98, Apelacja SA/Lub. 1999, nr 1, poz. 5; postanowienie SA w Katowicach z 2 grudnia 1998 r., II AKz 336/98, OSA 1999, z. 7-8, poz. 50; wyrok SA we Wrocławiu z 24 maja 2000 r., II AKa 149/00, Wokanda 2000, nr 10, poz. 48; uchwała SN z 19 lutego 2003 r., I KZP 49/02, OSP 2003, z. 11, poz. 146.

¹⁹ Wyrok SN z 7 grudnia 1976 r., V KRN 369/76, OSNKW 1977, nr 4-5, poz. 37; wyrok SA w Lublinie z 29 października 1998 r., II AKa 110/98, Apelacja SA/Lub. 1999, nr 1, poz. 5.

²⁰ Tak- R.A. Stefański [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 422; M. Kulik, op.cit., s. 377; odmiennie- E. Szwedek, *Sprowadzenie zdarzenia określonego w art. 136 k.k.*, Prob. Praw. 1974, nr 6, s. 18.

²¹ Wyrok SN z 28 marca 1973 r., III KR 22/73, OSNPG 1973, nr 11, poz. 161; wyrok SN z 11 grudnia 1978 r., II KR 269/78, OSNKW 1979, nr 5, poz. 55; wyrok SN z 8 października 1985 r., III KR 348/85, OSNPG 1986, nr 4, poz. 49; K. Buchała [w:] System..., s. 205; R.A. Stefański [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 427; E. Szwedek, *Przestępstwo sprowadzenia pożaru* (art. 138 k.k.), NP 1975, nr 6, s. 787; J. Piórkowska – Fliieger, op. cit., s. 378, M. Kulik, op. cit., s. 377- 378.

²² R.A. Stefański [w:] A. Wąsek (red.)..., s. 427-428.

²³ Wyrok SN z 11 grudnia 1978 r., II KR 269/78, OSNKW 1979, nr 5, poz. 55; K. Buchała [w:] System..., s. 208; G. Bogdan, op. cit., s. 375; Z. Młynarczyk, *Glosa do wyroku SN z 13 maja 1971 r.*, IV KR 68/71, OSPiKA 1972, z. 7-8, s. 364-365.

Pod pojęciem zalewu należy rozumieć odbywające się w dużej skali i krótkim czasie przemieszczenie mas wody na teren do tego nieprzeznaczony.²⁴

Obsunięcie się ziemi, skał lub śniegu to ich niekontrolowane, gwałtowne przemieszczenie się na dużą skalę.²⁵

Eksplodacja materiałów wybuchowych lub łatwopalnych polega na gwałtownym spalaniu się tych materiałów, co skutkuje wyzwoleniem znacznych ilości energii.²⁶ Pojęcie materiałów wybuchowych zostało wyjaśnione w art. 3 pkt 9 ustawy z 21 czerwca 2002 r. o materiałach wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego.²⁷ Są to substancje chemiczne stałe lub ciekłe albo mieszaniny substancji zdolne do reakcji chemicznej z wytwarzaniem gazu o takiej temperaturze i ciśnieniu i z taką szybkością, że mogą powodować zniszczenia w otaczającym środowisku, a także wyroby wypełnione materiałem wybuchowym. Ustawa wyszczególnia w punkcie 9a także plastyczne materiały wybuchowe, czyli materiały wybuchowe w giętkiej lub elastycznej prasowanej postaci, których opis został przedstawiony w części 1 ust. 1 „Opis materiałów wybuchowych” załącznika technicznego do Konwencji w sprawie znakowania plastycznych materiałów wybuchowych w celu ich wykrywania.²⁸ Ustawa w art. 3 pkt 8 wyjaśnia także pojęcie materiałów pirotechnicznych. Jest to jedna z odmian materiałów wybuchowych będącą materiałem lub mieszaniną materiałów przewidzianych do wytwarzania efektów cieplnych, świetlnych, dźwiękowych, gazu, dymu lub kombinacji tych efektów w wyniku bezdetonacyjnej, samopodtrzymującej się reakcji chemicznej. Należy pamiętać, iż w myśl art. 4 ust. 2 tej ustawy, materiał, co do którego istnieje uzasadnione przypuszczenie, że może mieć właściwości wybuchowe lub wyrób wypełniony tym materiałem do czasu przeprowadzenia badań klasyfikacyjnych przez odpowiednie jednostki, uważa się za zaklasyfikowany wstępnie jako materiał wybuchowy.

²⁴ I. Andrejew [w:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 417; K. Buchała [w:] *System...*, s. 208-209; G. Bogdan, op.cit., s. 376; R. A. Stefański [w:] A. Wąsek (red.), t. 2..., s. 429.

²⁵ K. Buchała [w:] *System...*, s. 209; G. Bogdan, op. cit., s. 376; R. A. Stefański [w:] A. Wąsek (red.), t. 2..., s. 429.

²⁶ K. Buchała [w:] *System...*, s. 209.

²⁷ Dz. U. Nr 117, poz. 1007 z późn. zm.

²⁸ Dz. U. z 2007 r. Nr 135, poz. 948.

Pojęcie materiałów wybuchowych oraz pirotechnicznych pojawia się również w art. 3 ust. 2 pkt 1 ustawy z 22 czerwca 2001 r. o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym.²⁹ Ustawodawca przyjął takie samo znaczenie tych pojęć, jak w ustawie o materiałach wybuchowych. Żadna z tych ustaw nie wyjaśnia pojęcia materiałów łatwopalnych. Ustawa o wykonywaniu działalności gospodarczej w art. 3 ust. 2 pkt 1 a posługuje się pojęciem materiałów niebezpiecznych, którymi są substancje szkodliwe dla życia lub zdrowia ludzkiego, a w szczególności: znajdujące się w różnym stanie skupienia materiały samozapalne, łatwopalne, trujące, żrące albo wytwarzające substancje o podobnym działaniu po zetknięciu się z wodą, powietrzem, wysoką temperaturą lub inną substancją, zakaźne oraz promieniotwórcze.

Do znamion występków z art. 163 § 1- pkt 3 k.k. należy również spowodowanie niebezpiecznego zdarzenia w postaci innego gwałtownego wyzwoleniu energii, spowodowaniu rozprzestrzeniania się substancji trujących, duszących lub parzących, a także gwałtownym wyzwoleniu energii jądrowej lub promieniowania jonizującego. Owym innym gwałtownym wyzwoleniem energii jest przebiegające szybko i w niekontrolowany sposób wyzwolenie energii innej niż cieplna, charakterystyczna dla eksplozji. Rozprzestrzenianie się substancji trujących, duszących lub parzących odbywa się poprzez ich przemieszczenie lub powiększanie przestrzenne.³⁰

Mianem substancji trujących określa się te, które w razie przedostania się do organizmu lub kontaktu z powierzchnią ciała mogą zagrażać życiu lub zdrowiu organizmów żywych, w tym człowieka.³¹ Odmianę trucizn stanowią substancje duszące oraz parzące. Substancje duszące, takie jak np. tlenek węgla, siarkowodór, powodują zaburzenia oddychania.³² Natomiast substancje parzące, np. kwas siarkowy, kwas azotowy, powodują stany zapalne, a nawet martwicę tkanek,

²⁹ Dz. U. Nr 67, poz. 679 z późn. zm.

³⁰ R.A. Stefański [w:] A. Wąsek (red.), t. 1..., s. 430.

³¹ W. Grzywo-Dąbrowski, *Podręcznik medycyny sądowej*, Warszawa 1948, s. 157; T. Marcinkowski, *Medycyna sądowa dla prawników*, Warszawa 1975, s. 310.

³² J. Markiewicz [w:] S. Raszeja, W. Nasiłowski, J. Markiewicz, *Medycyna sądowa*, Warszawa 1993, s. 204 i n.

z którymi się zetkną.³³ Szczegółowo rodzaje substancji i mieszanin niebezpiecznych wylicza art. 4 ustawy z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach.³⁴

Kolejną postacią niebezpiecznego zdarzenia, wskazaną przez ustawodawcę w art. 163 § 1 pkt 4 k.k. jest gwałtowne wyzwolenie energii jądrowej lub wyzwolenie promieniowania jonizującego. Wyzwolenie energii jądrowej polega na doprowadzeniu do realizacji niekontrolowanej reakcji materiału nuklearnego.³⁵ Wyzwolenie promieniowania jonizującego to doprowadzenie do wyemitowania strumienia energii mającej postać promieniowania jonizującego, czyli promieniowanie składające się z cząstek bezpośrednio lub pośrednio jonizujących albo z obu rodzajów tych cząstek lub fal elektromagnetycznych o długości mniejszej niż 100 nanometrów (art. 3 pkt 33 ustawy z dnia 29 listopada 2000 r. prawo atomowe).³⁶

Na ogólnych zasadach karane jest usiłowanie przestępstwa z art. 163 k.k. Ustawodawca przewidział również karalność przygotowania, ale wyłącznie przestępstwa z art. 163 § 1 k.k. (art. 168 k.k.). Klauzula ta, jak wskazuje się w literaturze, odnosi się również do typu kwalifikowanego z art. 163 § 2 k.k.³⁷

4. Podmiot

Czyn zabroniony z art. 163, zarówno w § 1, 2, 3, jak i 4 ma charakter powszechny, jego sprawcą może być każdy człowiek. Odpowiedzialność karną za oba umyślne typy tego czynu zabronionego z art. 163 § 1 i 3 k.k. może ponieść także nieletni na podstawie art. 10 § 2 k.k. Nie może jej jednak ponieść podmiot zbiorowy, ponieważ art. 16 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione nie wymienia tego przepisu.

Przestępstwa z art. 163 k.k. mogą być popełnione we wszystkich formach sprawczych i niesprawczych (podżeganie i pomocnictwo).

³³ J. Markiewicz, op. cit., s. 198.

³⁴ Dz. U. nr 63 poz. 322.

³⁵ R.A. Stefański [w:] A. Wąsek (red.), t. 1..., s. 429).

³⁶ Dz. U. 2012, poz. 264.

³⁷ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 388.

5. Strona podmiotowa

Ustawodawca przewidział zarówno typ umyślny - art. 163 § 1 k.k., nieumyślny - art. 163 § 2 k.k., jak i umyślno-nieumyślny - art. 163 § 3 k.k. oraz nieumyślno-nieumyślny - art. 163 § 4 k.k.

Strona podmiotowa czynu stypizowanego w § 1 polega na umyślności w obu jej postaciach. Zamiar bezpośredni polega na tym, że sprawca ma świadomość, że jego zachowanie może spowodować jedno ze zdarzeń wskazanych w art. 163 § 1 k.k., czyli ma świadomość także tego, że zdarzenie to jest niebezpieczne w stopniu wskazanym przez ustawodawcę. Nie musi oczywiście wiedzieć konkretnie życie lub zdrowie, ilu osób zostaje narażone na niebezpieczeństwo, ale musi zdawać sobie sprawę, że spowodowane zdarzenie jest groźne. Zamiar bezpośredni realizuje się najczęściej poprzez umyślne podpalenie dużego obiektu, części lasu itp.

Zamiar ewentualny polega na tym, że sprawca nie ma pewności, czy jego zachowanie spowoduje jakiegokolwiek zagrożenie dla życia lub zdrowia człowieka albo zdając sobie sprawę z tego, że tak się może zdarzyć, nie ma pewności, czy osiągnie ono natężenie wskazane przez ustawodawcę w art. 163 § 1 pkt 1 k.k., godzi się na nastąpienie owego zdarzenia. Może się on realizować

Paragraf 2 art. 163 zawiera typ nieumyślnego spowodowania niebezpieczeństwa powszechnego. Sprawca popełnia tu czyn bez zamiaru, w wyniku niezachowania reguł ostrożności. Należy podkreślić, iż okoliczność, że sprawca przewidywał możliwość popełnienia czynu zabronionego, którą, rzadko sądy lub prokuratury wskazują w opisie czynu, nie pozwala jeszcze na ustalenie, czy sprawca popełnił czyn umyślnie, czy nieumyślnie. Występuje ona bowiem zarówno jako przesłanka zamiaru ewentualnego (przewidywał i godził się), jak i tradycyjnie ujmowana postać nieumyślności, tzw. świadoma nieumyślność - lekkomyślność (przewidywał i sądził, że uniknie).

W paragrafach 3 i 4 art. 163 k.k. ustawodawca stworzył typy kwalifikowane w odniesieniu odpowiednio do § 1 i 2 art. 163 k.k.. Znamieniem kwalifikującym jest następstwo w postaci śmierci człowieka lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu wielu osób. Wywołanie następstwa ma być objęte nieumyślnością - art. 9 § 3.

6. Zbieg przepisów ustawy i zbieg przestępstw

Typowo przepis art. 163 k.k. może pozostawać w zbiegu z art. 288 § 1 k.k. (uszkodzenie rzeczy).³⁸ Niektórzy autorzy przyjmują, że jest to zbieg rzeczywisty właściwy, skutkujący kumulatywną kwalifikacją. Do znamion przestępstwa z art. 163 k.k. nie należy okoliczność, aby mienie zagrożone i zniszczone było dla sprawcy cudze, która z kolei stanowi jedno ze znamion przestępstwa z art. 288 k.k.³⁹ Nie jest to jednak pogląd powszechnie akceptowany.⁴⁰ Zdaniem B. Sygita na przykład, kumulatywna kwalifikacja z art. 163 § 1 i art. 288 § 1 k.k. jest błędna. Podaje on trzy argumenty. Uważa, że art. 163 stanowi *lex specialis* w odniesieniu do art. 288 k.k. Ponadto według tego autora przyjęcie kumulatywnej kwalifikacji jest także niemożliwe z tego powodu, że art. 288 k.k. penalizuje umyślne uszkodzenie rzeczy, gdy art. 163 zawiera również postać nieumyślną. Trzecią przyczyną, dla której jest to niemożliwe jest to, że art. 288 dotyczy uszkodzenia wyłącznie cudzej rzeczy, zaś art. 163 także własnej.⁴¹ Trudno zaakceptować ten wywód.⁴²

Przepis art. 163 k.k. może pozostawać w zbiegu rzeczywistym właściwym z przepisami typizującymi umyślne pozbawienie życia człowieka lub umyślne spowodowanie uszczerbku na zdrowiu. W wypadku kiedy sprawca czynu określonego w § 1 chce lub godzi się na spowodowanie skutku w postaci śmierci człowieka, właściwa jest kwalifikacja kumulatywna z art. 163 § 1 i art. 148 § 1, 2 lub 3.⁴³ Podobnie będzie w wypadku spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu - art. 156 § 1 k.k..⁴⁴, a także nieumyślnego spowodowania uszczerbku na zdrowiu innego niż ciężki. Przepis regulujący nieumyślne pozbawienie życia człowieka stanowi w tym przypadku *lex generalis* w stosunku do przepisów art. 163 § 2 i § 4 k.k.

³⁸ M. Kulik, op. cit., s. 379.

³⁹ D. Pleńska [w:] A. Krukowski, L. Lernell (red.), *Prawo karne. Część szczególna*, Warszawa 1969, s. 112; M. Kulik, *Przestępstwo i wykroczenie uszkodzenia rzeczy*, Lublin 2005, s. 218 i n.; J. Piórkowska-Flieger, op. cit., s. 381.

⁴⁰ Por. np. wyrok SA w Katowicach z 21 grudnia 2000 r., II AKa 353/00, Orz. Prok. i Pr. 2001, nr 10, poz. 14; R.A. Stefański [w:] A. Wąsek (red.), t. 2..., s. 434.

⁴¹ B. Sygit, *Ocena prawna czynów sprowadzających pożar*, Prok. i Pr. 2010, nr 1, s. 303.

⁴² Por. szerzej M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.)..., s. 379.

⁴³ A. Marek, op. cit., s. 402.

⁴⁴ M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.), s. 379.

7. Ustawowy i sądowy wymiar kary

Wszystkie typy przestępstw z art. 163 zagrożone są wyłącznie karą pozbawienia wolności i stanowią występki ścigane w trybie publicznoskargowym z urzędu. Ustawodawca w art. 169 § 2 k.k. przewidział możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary sprawcy przestępstwa z jednego z typów podstawowych, który dobrowolnie uchylił niebezpieczeństwo grożące życiu lub zdrowiu.⁴⁵

Typ podstawowy z art. 163 § 1 k.k. podlega karze pozbawienia wolności od 1 roku do lat 10. Typ kwalifikowany z art. 163 § 3 k.k. podlega karze pozbawienia wolności od 2 lat do 12. Typ podstawowy nieumyślny - art. 163 § 2 k.k. zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. Typ kwalifikowany z art. 163 § 4 k.k. zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat.

Ze względu na wysokość zagrożenia karą, warunkowe umorzenie postępowania wobec sprawcy przestępstwa z art. 163 § 1 - 4 k.k. w zasadzie nie jest możliwe. Mogłoby to nastąpić jedynie wyjątkowo, w przypadku popełnienia przestępstwa z art. 163 § 2 k.k., gdy sprawca pojednał się z pokrzywdzonym (art. 66 § 3 k.k.). Jeżeli sąd wymierza karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat, może jej wykonanie warunkowo zawiesić.

Ze względu na wysokość grożącej kary nie jest możliwe zastosowanie wobec sprawcy dobrodziejstwa płynącego z art. 59 k.k., ale w przypadku skazania sprawcy przestępstwa z art. 163 § 2 k.k., sąd może na podstawie art. 58 § 3 k.k. orzec zamiast kary pozbawienia wolności grzywnę lub karę ograniczenia wolności.

Jeżeli sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, w przypadku skazania za przestępstwo z art. 163 § 1 lub § 3 k.k. może wymierzyć karę grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności odpowiednio od 1 miesiąca do 11 miesięcy i od 1 miesiąca do roku i 11 miesięcy. W przypadku nadzwyczajnego złagodzenia kary za przestępstwa z art. 163 § 2 lub § 4 k.k., sąd może wymierzyć karę grzywny lub ograniczenia wolności.

⁴⁵ Por. M. Kulik [w:] M. Mozgawa..., s. 388.

Zawieszając warunkowo wykonanie kary pozbawienie wolności, sąd może orzec obowiązki probacyjne z art. 72 § 1 k.k. Może orzec również środki karne, np. gdy czyn popełniony jest w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie (art. 40 § 2 k.k.) - pozbawienia praw publicznych, jeżeli jest związany z prowadzeniem działalności gospodarczej, wykonywaniem zawodu - sąd może orzec zakaz z art. 39 pkt 2. Gdy spowodowanie zdarzenia wiązało się ze spowodowaniem katastrofy w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, sąd może orzec zakaz prowadzenia pojazdów. Sąd może również nałożyć na sprawcę obowiązek naprawienia szkody, nawiazkę (przy spełnieniu przesłanek z art.47 k.k.) lub świadczenie pieniężne.

B. Badania empiryczne

I. Uwagi wprowadzające

Badania empiryczne zostały przeprowadzone na podstawie 98 spraw - w 50 z nich czyn wypełniał znamiona przestępstwa z art. 163 § 1 k.k., zaś w 48 z nich - z art. 163 § 2 i/lub 4 k.k. Do sądów rejonowych została rozesłana prośba o przesłanie sygnatur akt spraw o przestępstwo z art. 163 k.k. zakończonych w 2008 roku prawomocnym orzeczeniem. Ponieważ liczba spraw nie była duża, badaniu zostały poddane wszystkie nadesłane akta.

II. Postępowanie przygotowawcze

1. Sprawca

W 98 sprawach o przestępstwo z art. 163 k.k. wystąpiło łącznie 112 oskarżonych⁴⁶. Większość z nich stanowili mężczyźni - 92,8 %. Jedyne 8 sprawców było kobietami (7,2 % sprawców). Przestępstwo z art. 163 § 1 k.k. popełniła tylko jedna kobieta, przestępstwo z art. 163 § 2 k.k. – 7 kobiet. W sprawach o przestępstwo z art. 163 § 1 w siedmiu sprawach wystąpiło po dwóch sprawców, natomiast o przestępstwo z art. 163 § 2 k.k. w 5 sprawach wystąpiło po 2 sprawców, w 3 – po trzech.

Najliczniejszą grupę ogółem stanowili sprawcy z przedziału wiekowego 17- 21 lat - 25,9 % wszystkich. Dominowali oni także wśród sprawców przestępstwa z art. 163 § 1 k.k. (42,6 %), podczas gdy wśród sprawców przestępstwa z art. 164 § 2 k.k., była to przedostatnia co do liczebności grupa - 6 osób (10,3 % sprawców w tej grupie). Na drugim miejscu pod względem liczebności ogółem uplasowała się grupa sprawców w wieku 51 - 60 lat - 24,1 % wszystkich sprawców. Jednakże wewnątrz tej grupy rozkład ilościowy przedstawia się następująco - 20 sprawców przestępstwa z art. 164 § 2 k.k. (najliczniejsza grupa wśród sprawców tego przestępstwa- 34,5 %, co stanowi

⁴⁶ W badanych sprawach zapadły w sumie o 4 rozstrzygnięcia więcej - dwóch sprawców uniewinniono, wobec dwóch umorzono postępowanie. Te cztery osoby nie zostały uwzględnione w danych dotyczących sprawców.

17,9 % wszystkich sprawców) oraz 7 osób to sprawcy przestępstwa z art. 163 § 1 k.k. (trzecia co do liczebności - 13 % wśród sprawców tego przestępstwa, co stanowi 6,2 % wszystkich sprawców). Taki rozkład wiekowy odzwierciedla specyfikę popełnianych czynów. Sprawcy młodzi częściej popełniają czyny polegające na świadomym podpaleniu, stanowiące rodzaj „chuligańskiego” wybryku.⁴⁷ Dokładne dane odnośnie do wieku sprawców przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Wiek sprawców

	Art. 163 § 1 k.k.			Art. 163 § 2 k.k.			Suma	
	l. b.	%	%c	l. b.	%	%c	l.b.	%c
17-21	23	42,6	20,5	6	10,3	5,4	29	25,9
22-30	14	25,9	12,5	7	12,1	6,2	21	18,7
31-40	4	7,4	3,6	10	17,2	8,9	14	12,5
41-50	5	9,3	4,5	11	19	9,8	16	14,3
51-60	7	13	6,2	20	34,5	17,9	27	24,1
60+	1	1,8	0,9	4	6,9	3,6	5	4,5
Suma	54	100	48,2	58	100	51,8	112	100

Sprawcy przestępstwa z art. 163 k.k. mieli w przeważającej mierze wykształcenie podstawowe - 39,3 % wszystkich sprawców lub zawodowe - 37,5 %. Odmiennie jednakże przedstawiał się rozkład ilościowy w przypadku przestępstwa umyślnego i nieumyślnego. Wśród sprawców przestępstwa z art. 163 § 1 k.k. przeważali sprawcy o wykształceniu podstawowym - 53,7 % sprawców tego przestępstwa (29 osób), co stanowi 25,9 % wszystkich sprawców; zaś wśród sprawców przestępstwa z art. 163 § 2 k.k. - dominowało wykształcenie zawodowe - 46,5 % sprawców tego przestępstwa (27 osób), co stanowi 24,1 % wszystkich sprawców. Należy zauważyć, że czyny popełnione nieumyślnie często wiążą się z działalnością zawodową sprawców; przede wszystkim z prowadzonymi w nieodpowiedni sposób pracami remontowo-budowlanymi.

⁴⁷ Nie zawsze wypełnia on znamiona z art. 57a k.k., chodzi bardziej o potoczne znaczenie tego określenia, stąd cudzysłów.

Tabela 2. Wykształcenie sprawców.

	Art. 163 § 1 k.k.			Art. 163 § 2 k.k.			Suma	
	I. b.	%	%C	I. b.	%	%C	I.b.	%C
podstawowe	29	53,7	25,9	15	25,9	13,4	44	39,3
zawodowe	15	27,8	13,4	27	46,5	24,1	42	37,5
gimnazjum	7	13	6,2	1	1,7	0,9	8	7,1
średnie	3	5,5	2,7	7	12,1	6,2	10	8,9
wyższe	----	----	---	8	13,8	7,2	8	7,2
Suma	54	100	48,2	58	100	51,8	112	100

Ogółem 74 sprawców - 66, 1 % wszystkich sprawców - było stanu wolnego (z czego 16 osób byli to rozwodnicy, zaś 2 - wdowcy). W związku małżeńskim pozostawało 35 sprawców - 31,2 % wszystkich. Pomędzy sprawcami przestępstwa z art. 163 § 1 k.k. i art. 163 § 2 k.k. istnieją jednak pod tym względem różnice. Wśród tych pierwszych przeważają osoby stanu „pierwotnie” wolnego (kawaler/ panna) - 42 osoby (77,8 % sprawców w tej grupie), co stanowi 37,5 % wszystkich sprawców, zaś wśród tych drugich - osoby pozostający w związku małżeńskim. Może mieć to związek po pierwsze z niższym wiekiem sprawców przestępstwa umyślnego.

Najliczniejszą grupę stanowili sprawcy nie wykazujący aktywności zawodowe - niezatrudnieni na stałe, niepodejmujący prac dorywczych - 33,9 % wszystkich sprawców. Aktywność w tej mierze wykazywało ogółem 51 sprawców - 45,5 % wszystkich. Rozkład ilościowy w każdej grup – przestępstwo umyślne i nieumyślne przedstawia się tu podobnie. Por. tabela 3.

Tabela 3. Forma zarobkowania.

Forma zarobkowania	Sprawcy z art. 163 § 1 k.k.			Sprawcy z art. 163 § 2 k.k.			Suma	
	Liczby bzwzgl	%	%c	Liczby bzwzgl	%	%c	Liczby bzwzgl	%c
Staća praca	14	25,9	12,5	13	22,4	11,6	27	24,1
Dorywczo	10	18,5	8,9	11	19	9,8	21	18,7
Własna dział. gospodarcza	1	1,8	0,9	2	3,4	1,8	3	2,7
Nie pracuje	23	42,6	20,5	15	25,9	13,4	38	33,9
Gospodarstwo rolne	----	----	----	4	6,9	3,6	4	3,6
Emerytura	----	----	----	3	5,2	2,7	3	2,7
Renta	4	7,4	3,6	8	13,8	7,1	12	10,7
Zasiłek	2	3,8	1,8	1	1,7	0,9	3	2,7
b.d.	----	----	----	1	1,7	0,9	1	0,9
Suma	54	100	48,2	58	100	51,8	112	100

Ze względu na dużą różnorodność, trudno jest w syntetyczny sposób zestawić dane dotyczące zawodu wyuczonego sprawców. Tytułem przykładu można wskazać, że najliczniejszą grupę stanowili sprawcy, którzy takiego wyuczonego zawodu nie posiadali (49 ogółem - 32 z grupy „umyślnej”, 17 - z grupy „nieumyślnej”). Natomiast wśród sprawców posiadających zawód - najliczniej reprezentowani byli mechanicy samochodowi i ślusarze. Interesując jest to, że aż 11 sprawców należało do OSP. Wszyscy oni popełnili czyn zakwalifikowany jako umyślne spowodowanie pożaru

(podpalenie). Motywacja ich działań była zróżnicowana, da się jednak wyróżnić trzy dominujące grupy motywów - finanse (wynagrodzenie za udział w akcji gaśniczej), poczucie niedocenienia (możliwość wykazania się podczas akcji), rzadkie wyjazdy na akcje (nuda, poczucie stagnacji).

Około połowa sprawców w czasie czynu była pod wpływem alkoholu: 55 sprawców - 49,1 % wszystkich, 30 - z grupy „umyślnej” (55,5 % sprawców z tej grupy, co stanowi 26, 8 % wszystkich sprawców), 25- z „nieumyślnej” (43,1 % z tej grupy, co stanowi 22,3 % wszystkich). U 38 z nich stwierdzono objawy świadczące o silnym uzależnieniu od spożywania alkoholu, choć jedynie u 17 biegli zdiagnozowali ZZA. Wśród sprawców przestępstwa z art. 163 § 1 k.k. odnotowano 2 uzależnienia od substancji psychotropowych.

Jeżeli chodzi o uprzednią karalność, należy stwierdzić, że ogółem 34,9 % sprawców zostało wcześniej skazanych. Wśród sprawców przestępstwa umyślnego 2 popełniło uprzednio takie samo przestępstwo, 3 przestępstwo podobne. 18 sprawców przestępstwa umyślnego i 19 nieumyślnego popełniło uprzednio inne przestępstwo.⁴⁸

W 31 sprawach wywołano opinię psychiatryczną (23 razy w sprawach o przestępstwa umyślne, 8 - nieumyślne). Badaniu psychologicznemu poddano jedynie 8 sprawców przestępstwa umyślnego. Opinie były wywoływane niemal wyłącznie na okoliczność ustalenia, czy stan upojenia alkoholowego ograniczył lub wyłączył poczytalność sprawcy.

Większość sprawców - 67,9 % wszystkich - w postępowaniu przygotowawczym przyznała się do popełnienia zarzucanego im czynu zabronionego; trzech stwierdziło, że nie pamięta faktu jego popełnienia, co niewątpliwie miało związek ze stanem upojenia alkoholowego, w jakim się znajdowali.

2. Strona przedmiotowa

W sprawach, w których zakwalifikowano czyn w akcie oskarżenia jako przestępstwo z art. 163 § 1 k.k. popełniono ogółem 117 czynów, z czego 49 były to czyny wypełniające znamiona innych przestępstw, pozostające w zbiegu realnym

⁴⁸ Liczby popełnionych uprzednio przestępstw poszczególnych rodzajów nie sumują się z ogółem popełnionych wcześniej przestępstw, ponieważ poszczególni sprawcy mieli na swoim koncie więcej niż jedno przestępstwo.

z przestępstwem z art. 163 § 1 k.k. Pozostałych 68 czynów wypełniało znamiona przestępstwa z art. 163 § 1 k.k. (w 18 sprawach sprawca popełnił tylko 1 czyn, w 15 sprawach sprawca lub sprawcy popełnili po 2, 3 czyny popełniono w 6 sprawach, 4 czyny - w 5, 6 czynów - w 4, 1 raz pojawiło się aż 7 czynów⁴⁹). Z kolei w sprawach o przestępstwo z art. 163 § 2 lub 4 k.k. popełniono ogółem 63 czyny, z czego 5 były to czyny wypełniające znamiona innych przestępstw, pozostające w zbiegu realnym z przestępstwem z art. 163 § 2 lub 4 k.k. W 39 sprawach popełniony został jeden czyn, 2 czyny - w 5 sprawach, 3 czyny - w 3.

Jeśli chodzi o sprawy z art. 163 § 1 lub 3 k.k. najczęściej pojawiającą się postacią czynu sprawcy było podpalenie - 36 przypadków⁵⁰ lub spowodowanie pożaru - 20. Sporadycznie pojawiło się nielegalne podłączenie instalacji elektrycznej - 1. Sprowadzenie pożaru 5 - krotnie popełnione zostało w innej formie niż jednosprawstwo. Trzykrotnie sprawca polecił podpalenie, dwukrotnie nakłaniał inną osobę do popełnienia takiego czynu. Przedmiotem czynności wykonawczej najczęściej był las - 23 razy (w tym 8 razy - ściółka), budynki mieszkalne lub ich części (np. mieszkanie) - 12 razy; meble i poście - 4 razy. Ośmiokrotnie podpalono stodołę, zaś łąki/ trawy oraz słomę po 3 razy, a zboże 1 raz.

Najczęstszą postacią popełnienia czynu z art. 163 § 2 k.k. było zaproszenie ognia lub w inny sposób doprowadzenie do zapalenia się jakichś substancji lub rzeczy. - 18 razy oraz niedopełnienie obowiązku związanego z prowadzeniem prac budowlanych - 15 razy. Czyny związane z wywołaniem pożaru polegały np. na nieostrożnym obchodzeniu się z niedopałkiem papierosa (10 razy sprawca zasnął z zapalonym papierosem, 4 razy - na wyrzuceniu niedopałka). Częste było również nieostrożne obchodzenie się z otwartym ogniem - pozostawienie świeczki bez nadzoru - 6 razy; sporadycznie miały miejsce sytuacje typu rozpalenie ogniska w miejscu do tego nieprzeznaczonym, np. na balkonie. Czyny związane z prowadzeniem prac budowlanych lub remontowych polegały przede wszystkim na wadliwym

⁴⁹ Sprawca w krótkich odstępach czasu podpalał słomę, trawy. Jego czyn w istocie wypełniał znamiona czynu ciągłego, ewentualnie - ciągu przestępstw. Sąd uznał, iż sprawca popełnił ciąg przestępstw i zredukował liczbę czynów, stosując art. 91 § 1 k.k..

⁵⁰ Co ciekawe, to biegły pożarnictwa wypowiedział się co do jego umyślności. Był to niewątpliwie pewien skrót myślowy. Wydaje się bowiem, że chodziło tu o wskazanie, że pożar powstał w wyniku świadomego zachowania człowieka.

zainstalowaniu urządzenia (np. wentylatora) - 3 razy, nieodłączeniu instalacji elektrycznej podczas prowadzeni prac - 1 raz, itp.

Najczęściej owo niebezpieczne zdarzenie, o którym mowa w przepisie art. 163 k.k. miało postać pożaru - 113 razy, eksplozji materiałów wybuchowych (mieszanka oparów benzyny i powietrza) - 5 raz, eksplozji gazu - 7 razy. Nie było tu istotnych różnic pomiędzy popełnieniem przestępstwa z art. 163 § 1 k.k. i z art. 163 § 2 k.k.

W akcie oskarżenia opisano poziom zagrożenia spowodowany czynem sprawcy w następujący sposób: zagrożenie dla życia lub zdrowia wielu osób - 21 razy, dla mienia w wielkich rozmiarach - 37 razy, zaś dla życia lub zdrowia wielu osób oraz mienia w wielkich rozmiarach - 59 razy. W pozostałych przypadkach nie wskazano w opisie czynu na tę cechę zdarzenia spowodowanego przez sprawcę.

3. Strona podmiotowa w decyzji procesowej kończącej postępowanie przygotowawcze

Niezwykle rzadko pojawiało się w opisie czynu jakiegokolwiek odniesienie do strony podmiotowej. W sprawach o przestępstwo z art. 163 § 1 k.k. 6-krotnie stwierdzono w opisie czynu, że czyn został popełniony umyślnie, 1 raz wskazano, że sprawca działał z zamiarem, ale nie wskazano, z jakim. Ani razu nie określono dokładnie znamion strony podmiotowej. Natomiast w sprawach o przestępstwo z art. 163 § 2 k.k. 53 razy w opisie czynu pojawiło się stwierdzenie, że „sprawca działał nieumyślnie”. Brak zachowania należytej ostrożności wskazano 15 razy. Ani razu nie uszczegółowiono postaci nieumyślności.

4. Kwalifikacja czynu w akcie oskarżenia

W grupie przestępstw umyślnych 67 czynów zakwalifikowano jako wypełniające znamiona przestępstwa z art.1 63 § 1 k.k.; w tym z pkt. 1 - 63 razy, z pkt 3 - 3 razy, 1 raz bez wskazania punktu. Czterokrotnie uznano, że czyn sprawcy wypełnia również znamiona przestępstwa z art. 164 § 1 k.k. Również czterokrotnie zakwalifikowano czyn sprawcy jako wypełniający również znamiona przestępstwa

z art. 288 k.k.⁵¹ Ze względu na formę zjawiskową w kwalifikacji znalazł się dwukrotnie przepis art. 18 - po jednym razie paragraf 1 i paragraf 2. Siedmiokrotnie czyn sprawcy polegał na usiłowaniu, zastosowano więc art. 13 § 1 k.k. Ze względu na opinie biegłych, którzy dwukrotnie uznali, iż zdolność sprawcy do rozpoznania znaczenia czynu i pokierowania własnym postępowaniem była w czasie czynu ograniczona w znacznym stopniu, w opisie czynu pojawił się również dwukrotnie art. 31 § 2 k.k.

W grupie przestępstw nieumyślnych kwalifikację z art. 163 § 2 k.k. zastosowano 56 razy, art. 163 § 4 k.k. - 1 raz. Piętnaście razy uszczegółowiono kwalifikację poprzez wskazanie związku z art. 163 § 1 k.k. - 13 razy z jego punktem 1, dwa razy z punktem 3. Po jednym razie czyn został zakwalifikowany z art. 163 § 1 pkt. 1 w zb. z art. 57a k.k. oraz w zw. z art. 164 § 1 k.k. W pojedynczych przypadkach uznano, że czyn sprawcy wypełniał również znamiona przestępstwa z art. 288 k.k. i 294 § 1 k.k., a także z art. 156 § 2, 157 § 2, 157 § 3 k.k., 220 § 2 k.k. Jeden raz w kwalifikacji znalazła odzwierciedlenie forma zjawiskowa popełnienia czynu (art. 18 § 1 k.k.) i forma stadialna - usiłowanie (art. 13 § 1 k.k.).

5. Uzasadnienie aktu oskarżenia

W sprawach o przestępstwo z art. 163 § 1 k.k. akt oskarżenia został uzasadniony 43 razy (79,6 % aktów oskarżenia w tej grupie, 38,4 % wszystkich); jednakże strony podmiotowej dotyczyło jedynie 3 razy. Dwukrotnie odniesienia te miały charakter czysto deklaratoryjny - stwierdzano jedynie, że sprawca popełnił czyn np. w zamiarze bezpośrednim, bez podania żadnych przemawiających za takim ustaleniem argumentów. Jedynie jedno uzasadnienie dotyczące strony podmiotowej miało charakter merytoryczny. Za przyjęciem zamiaru bezpośredniego miały przemawiać sposób popełnienia czynu oraz zachowanie sprawcy po czynie.

Natomiast w sprawach o przestępstwo z art. 163 § 2 k.k. uzasadnienie aktu oskarżenia zostało sporządzone w 30 przypadkach (51,7 % aktów oskarżenia w tej grupie, 26,8 % wszystkich). Jedynie 5 razy dotyczyły one strony podmiotowej, przy

⁵¹ W jednym przypadku w akcie oskarżenia czyn został zakwalifikowany wyłącznie z art. 288 k.k., w wyroku sąd uznał, iż wypełniał on znamiona przestępstwa z art. 288 k.k. w zb. z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 163 § 1 pkt 1 k.k.

czym czterokrotnie miało ono charakter deklaratoryjny. Tylko raz uzasadnienie strony podmiotowej miało charakter merytoryczny. Jako okoliczności przemawiające za uznaniem, że sprawca popełnił czyn nieumyślnie wskazano tę, że sprawca nie przewidywał, nie godził się na spowodowanie określonego skutku (1 raz), po dwa razy - że nie miał zamiaru, powinien i mógł przewidzieć, naruszył reguły ostrożności.

III. Postępowanie sądowe

1. Rozstrzygnięcie sądu I instancji

W badanych 98 sprawach zapadło ogółem 109 wyroków skazujących (54 w sprawach o przestępstwo z art. 163 § 1 k.k., 55 w sprawach o przestępstwa z art. 163 § 2 k.k.). Wyroki uniewinniające zapadły dwukrotnie (po jednym razie w każdej grupie spraw).⁵² Dwukrotnie postępowanie o przestępstwo z art. 163 § 1 k.k. zostało umorzone na podstawie art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k. (oskarżony zmarł), na podstawie art. 11 § 1 k.p.k. (umorzenie absorpcyjne). Wobec trzech sprawców przestępstwa z art. 163 § 2 k.k. postępowanie warunkowo umorzono na okres próby 1 roku.

Tabela 5. Wyrok sądu I instancji.

	Art. 163 § 1 k.k.			Art. 163 § 2 k.k.			Suma	
	I.b.	%	% c	I.b.	%	% c	I.b.	% c
Wyrok skazujący	54	94,8	46,6	55	93,2	47,3	109	93,9
Wyrok uniewinniający	1	1,7	0,9	1	1,7	0,9	2	1,8
Warunkowe umorzenie postępowania	---	---	---	3	5,1	2,5	3	2,5

⁵² Jeden raz został uniewinniony jeden z trzech sprawców oskarżonych o popełnienie czynu z art. 163 § 2 k.k..

Umorzenie postępowania	2	3,5	1,8	----	---	---	2	1,8
Suma	57	100	49,3	59	100	50,7	116	100

Ze względu na zagrożenie karą, a także ze względu na fakt, iż w większości przypadków społeczna szkodliwość czynu nie była znaczna, wielu sprawców skorzystało z uproszczonej formy skazania, co wiąże się często z relatywnie łagodniejszym potraktowaniem sprawcy - skazanie bez rozprawy, czy dobrowolne poddanie się karze zwykle wiąże się z wymierzeniem kary z warunkowym zawieszeniem jej wykonania (kara pozbawienia wolności) lub kary łagodniejszego rodzaju (gdy ustawodawca daje alternatywę). Ogólnie z takiej formy ukarania „skorzystało”- 62 sprawców (55,3 % wszystkich). W wyniku dobrowolnego poddania się karze bez przeprowadzenia rozprawy - art. 335 k.p.k. zostało skazanych 39 sprawców, czyli 34,8 % wszystkich (odpowiednio - 15 w sprawach umyślnych - 27,8 % w tej grupie, co stanowi 13,4 % wszystkich sprawców oraz w 24 sprawach nieumyślnych - 41,4 % sprawców z tej grupy, co stanowi 21,4 % wszystkich sprawców), zaś bez przeprowadzenia postępowania dowodowego- na podstawie art. 387 k.p.k., skazanych zostało 23 sprawców - 20, 5 % wszystkich (odpowiednio 16 w sprawach umyślnych - 29,6 % sprawców z tej grupy, co stanowi 14,3 % wszystkich sprawców oraz 7 w sprawach nieumyślnych - 12,1 % sprawców z tej grupy, co stanowi 6, 2 % wszystkich sprawców). W sprawach o przestępstwo z art. 163 § 2 k.k. w pojedynczych przypadkach zapadły wyroki nakazowy i zaoczny.

Tabela 6. Wyroki skazujące.

	Art. 163 § 1 i 3 k.k.			Art. 163 § 2 i 4 k.k.			Suma	
	I.b.	%	% c	I.b.	%	% c	I.b.	% c
W trybie 335 k.p.k.	15	27,8		24	43,7		39	
			13,8			22,1		35,9
W trybie 387 k.p.k.	16	29,6		7	12,7		23	
			14,7			6,4		21,1
Wyrok nakazowy	0	0		1	1,8		1	
			0			0,9		0,9
Wyrok zaoczny	0	0		1	1,8		1	
			0			0,9		0,9
Wyrok „zwykły”	23	42,6		22	40		45	
			21,1			20,1		41,2
Suma	54	100		55	100	50,4	109	100

% - odnosi się do stosunku liczby wyroków w danej kategorii do wyroków skazujących odpowiednio w grupie spraw z art. 163 § 1 i 3 lub art. 163 § 2 i 4 k.k.

%c - odnosi się do stosunku liczby wyroków w danej kategorii do wszystkich wyroków skazujących

2. Kwalifikacja prawna w rozstrzygnięciu sądu I instancji

W badanych sprawach nie dochodziło do znaczących zmian kwalifikacji czynu sprawcy. Sądy dokonywały korekty przede wszystkim pod liczby czynów/przestępstw - 13 razy sądy uznały, iż sprawca popełnił przestępstwa stanowiące ciąg - art. 91 § 1 k.k. W pojedynczych przypadkach sąd uwzględnił ograniczoną w znacznym stopniu poczytalność sprawcy - przez zastosowanie art. 31 § 2 k.k. (przy przestępstwie umyślnym), uzupełnienie o wskazanie związku z art. 163 § 1 pkt 1 k.k. (przy przestępstwie nieumyślnym). Jeden raz sąd uzupełnił podstawę skazania, która w akcie oskarżenia zawierała jedynie art. 288 k.k., na art. 288 k.k. w zb. z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 163 § 1 pkt 1 k.k.

3. Strona podmiotowa w rozstrzygnięciu sądu I instancji

W wyrokach zapadłych w sprawach o przestępstwo umyślne sądy nie uzupełniły opisu czynu o skonkretyzowanie strony podmiotowej poprzez podanie postaci zamiaru, zaś w sprawach o przestępstwo nieumyślne- jedynie dwukrotnie pojawiła się wzmianka o niezachowaniu reguł ostrożności.

4. Uzasadnienie wyroku I instancji

W sprawach o przestępstwo umyślne 9 razy w ogóle nie zostało sporządzone uzasadnienie. Jedynie w 4 z nich sąd odniósł się do kwestii związanych ze stroną podmiotową, uznając, że sprawca w 3 przypadkach popełnił czyn w zamiarze bezpośrednim, a raz - w zamiarze ewentualnym. Tylko 1 raz stwierdzenie sądu miało charakter merytoryczny. W ustalaniu strony podmiotowej uwzględnił - działanie sprawcy ze świadomością, o której można było, zdaniem sądu, wnioskować z miejsca popełnienia przez sprawcę czynu, sposobu działania, uprzedniego przygotowania.

Podobnie sytuacja przedstawiała się w odniesieniu do przestępstw nieumyślnych. Tu również w 9 sprawach sporządzono uzasadnienie; 5 razy dotyczyło ono także strony podmiotowej. Jedynie raz sąd dokonał pogłębionej analizy strony podmiotowej. W pozostałych przypadkach uzasadnienie strony podmiotowej miało charakter deklaratoryjnych- stwierdzeń niepopartych argumentacją. Sąd 3 razy stwierdził, że naruszone zostały reguły ostrożności, 5 razy uznał, że sprawca miał możliwość przewidzenia skutku, 1 raz przyjął, że sprawca nie chciał i nie godził się na skutek, który spowodował. W dwóch przypadkach sąd stwierdził, że o nieumyślności sprawcy świadczył sposób popełnienia czynu, a raz znajomość przedmiotu.

5. Wymiar kary I instancji

W badanych sprawach ogółem wobec 105 sprawców - 96,4 % wszystkich skazanych została orzeczona kara pozbawienia wolności. W sprawach o przestępstwa nieumyślne dwukrotnie sąd zastosował dobrodziejstwo wynikające z art. 58 § 3 k.k.

i raz - nadzwyczajnie złagodził karę na podstawie art. 60 § 1 pkt 3. W związku z tym, raz orzeczona została kara ograniczenia wolności w wysokości 10 miesięcy, 20 godzin pracy. Kara grzywny jako kara samoistna została wymierzona 2 sprawcom - w wysokości 80 stawek dziennych po 20 zł i 90 stawek dziennych po 10 zł.

Tabela 7. Rodzaje orzeczonych kar.

	Sprawca z art. 163 § 1 i 3 k.k.			Sprawca z art. 163 § 2 i 4 k.k.			Suma	
	I.b.	%	% c	I.b.	%	% c	I.b.	% c
Kara pozbawienia wolności	54	100	49,5	52	94,5	47,8	105	97,3
Kara ograniczenia wolności	0	0	0	1	1,8	0,9	1	0,9
Kara grzywny (jako samoistna)	0	0	0	2	3,6	1,8	3	1,8
Suma	54	100	49,5	55	100	50,5	109	100

%- odnosi się do skazanych w grupie „umyślnej” lub „nieumyślnej”

%c- odnosi się do wszystkich sprawców, wobec których zapadły wyroki skazujące

Kara pozbawienia wolności jako kara bezwzględna została wymierzona 28 razy, z tego 10 stanowiły kary łączne.

Tabela 8. Kara pozbawienia wolności.

		Sprawca z art. 163 § 1 i 3 k.k.			Sprawca z art. 163 § 2 i 4 k.k.			Suma	
		I.b.	%	% c	I.b.	%	% c	I.b.	% c
Kara pozbawienia wolności	Bezwzględna	26	48,2	24,5	3	5,8	2,8	29	27,3
	z war. zaw. wyk. kary	28	51,8	26,4	49	94,2	46,3	77	72,7
Suma		54	100	50,9	52	100	49,1	106	100

% - odnosi się do liczby orzeczonych kar pozbawienia wolności w danej kategorii przestępstw

%c - odnosi się do wszystkich kar pozbawienia wolności

Łącznie w 16 sprawach orzeczono grzywnę obok kary pozbawienia wolności. W sprawach o przestępstwa umyślne obok kary pozbawienia wolności 5 razy: 50 st./

20 zł., 100 st./ 20 zł., 100 st./ 100 zł., 150 st./100 zł., 180 st./ 10 zł; zaś 11 razy w sprawach o przestępstwa nieumyślne - : trzykrotnie 50 st./ 10 zł., dwukrotnie 10 st./ 10 zł, pojedynczo 20 st./ 20 zł, 30 st./ 10 zł, 40 st./ 10 zł, 100 st./ 10 zł., 100 st./ 30 zł., 50 st./15 zł.

Dozorowi kuratora poddano 35 sprawców, 45,4 % sprawców, wobec których warunkowo zawieszono wykonanie kary pozbawienia wolności (20 sprawców przestępstw umyślnych, czyli 71,4 % sprawców z tej kategorii, wobec których warunkowo zawieszono wykonanie kary, 15 sprawców - przestępstw nieumyślnych, czyli 30,6 % sprawców z tej kategorii, wobec których warunkowo zawieszono wykonanie kary pozbawienia wolności). Obowiązek naprawienia szkody nałożono 16 razy (po 8 w kategorii). Obowiązek powstrzymania się od nadużywania alkoholu nałożono na 8 sprawców (w tym 7 - przestępstwa nieumyślnego), zaś obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu - 3 razy. Jeden raz orzeczono obowiązek powstrzymania się od kontaktów z pokrzywdzonym (w sprawie o przestępstwo umyślne), czterokrotnie sąd zobowiązał sprawców do zapłaty świadczenia pieniężnego, 1 raz - umyślne, 3 razy - nieumyślne).

6. Zaskarżenie wyroku I instancji

Od wyroków sądów I instancji wniesiono 22 apelacje. W sprawach o przestępstwo z art. 163 § 1 k.k. było ich 15 i wszystkie zaskarżone wyroki zostały utrzymane w mocy. Natomiast w sprawach o przestępstwo z art. 163 § 2 k.k., wobec trzech sprawców warunkowo umorzono postępowanie na okres 1 roku, zaś w pozostałych sprawach sąd II instancji utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

III. Wnioski

1. Rodzajowym przedmiotem ochrony czynów stypizowanych w rozdziale XX jest bezpieczeństwo powszechne. Ustawodawca przenosi tu ochronę przed atakiem na dobra chronione na wcześniejszy etap, kiedy zostaje spowodowany stan zagrożenia dla określonych dóbr.
2. Czyn sprawcy polega na sprowadzeniu zagrożenia. Może zostać popełniony zarówno przez działanie, jak i przez zaniechanie (niewłaściwe z zaniechania). Należy zauważyć, iż umyślne przestępstwo sprowadzenia niebezpieczeństwa powszechnego najczęściej sprowadzone bywa poprzez działanie sprawcy, zaś nieumyślne - przez zaniechanie. Ma ono postać np. niedopełnienia pewnych obowiązków ciążących na sprawcy chociażby z tytułu sprawowania nadzoru budowlanego.
3. Sprawca ma sprowadzić zagrożenie dla życia lub zdrowia wielu osób lub dla mienia w wielkich rozmiarach. Ustawodawca posłużył się nieostrym znamieniem „wiele osób”. Jego wykładnia budzi w doktrynie prawa karnego wiele kontrowersji. Należałoby przyjąć, iż chodzi tu o pewną masowość, a zatem „wiele” osób to więcej niż kilka - czyli więcej niż 10 osób. Znamię „mienie w wielkich rozmiarach” trzeba wyklądać w odniesieniu do przestrzennych wymiarów mienia, a nie do jego wartości.
4. Pierwszym wskazanym w art. 163 § 1 pkt 1 k.k. zdarzeniem jest pożar, czyli ogień o sile żywiołowej i znacznym zasięgu, zdolny do rozprzestrzeniania się. Zawalenie się budowli polega na zniszczeniu dużej konstrukcji nieruchomej lub ruchomej, wzniesionej na powierzchni ziemi, wodzie lub pod wodą, albo części takiej konstrukcji. Pod pojęciem zalewu należy rozumieć odbywające się w dużej skali i krótkim czasie przemieszczenie mas wody na teren do tego nieprzeznaczony. Obsunięcie się ziemi, skał lub śniegu to ich niekontrolowane, gwałtowne przemieszczenie się na dużą skalę. Eksplozja materiałów wybuchowych lub łatwopalnych polega na gwałtownym spalaniu się tych materiałów, co skutkuje wyzwoleniem znacznych ilości energii. Eksplozja materiałów wybuchowych lub łatwopalnych polega na gwałtownym

spaleniu się tych materiałów, co skutkuje wyzwoleniem znacznych ilości energii.

5. Czyn zabroniony z art. 163, zarówno w § 1, 2, 3, jak i 4 ma charakter powszechny, jego sprawcą może być każdy człowiek.
6. Ustawodawca przewidział zarówno typ umyślny - art. 163 § 1 k.k., nieumyślny - art. 163 § 2 k.k., jak i umyślno-nieumyślny - art. 163 § 3 k.k. oraz nieumyślno-nieumyślny - art. 163 § 4 k.k.. Strona podmiotowa czynu stypizowanego w § 1 polega na umyślności w obu jej postaciach. Paragraf 2 art. 163 zawiera typ nieumyślnego sprowadzenia niebezpieczeństwa powszechnego. Sprawca popełnia tu czyn bez zamiaru, w wyniku niezachowania reguł ostrożności. Znamieniem kwalifikującym w § 3 i 4 jest następstwo w postaci śmierci człowieka lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu wielu osób. Wywołanie następstwa ma być objęte nieumyślnością - art. 9 § 3.
7. Wszystkie typy przestępstw z art. 163 zagrożone są wyłącznie karą pozbawienia wolności i stanowią występki ścigane w trybie publicznoskargowym z urzędu. Ustawodawca w art. 169 § 2 k.k. przewidział możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary sprawcy przestępstwa z jednego z typów podstawowych, który dobrowolnie uchylił niebezpieczeństwo grożące życiu lub zdrowiu.
8. Typ podstawowy z art. 163 § 1 k.k. podlega karze pozbawienia wolności od 1 roku do lat 10. Typ kwalifikowany z art. 163 § 3 k.k. podlega karze pozbawienia wolności od 2 lat do 12. Typ podstawowy nieumyślny - art. 163 § 2 k.k. zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. Typ kwalifikowany z art. 163 § 4 k.k. zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat.
9. Typowo przepis art. 163 k.k. może pozostawać w zbiegu z art. 288 § 1 k.k. (uszkodzenie rzeczy). Przepis art. 163 k.k. może pozostawać w zbiegu rzeczywistym właściwym z przepisami typizującymi umyślne pozbawienie życia człowieka lub umyślne spowodowanie uszczerbku na zdrowiu.

10. Badania empiryczne zostały przeprowadzone na podstawie 98 spraw - w 50 z nich czyn wypełniał znamiona przestępstwa z art. 163 § 1 k.k., zaś w 48 z nich - z art. 163 § 2 i/lub 4 k.k. W 98 sprawach o przestępstwo z art. 163 k.k. wystąpiło łącznie 112 oskarżonych. Większość z nich stanowili mężczyźni - 92,8 %. Najliczniejszą grupę ogółem stanowili sprawcy z przedziału wiekowego 17 - 21 lat - 25,9 % wszystkich. Na drugim miejscu pod względem liczebności ogółem uplasowała się grupa sprawców w wieku 51 - 60 lat - 24,1 % wszystkich sprawców. Sprawcy przestępstwa z art. 163 k.k. mieli w przeważającej mierze wykształcenie podstawowe - 39,3 % wszystkich sprawców lub zawodowe - 37,5 %. Około połowa sprawców - 49,1 % - w czasie czynu była pod wpływem alkoholu.
11. Większość sprawców - 67,9 % wszystkich - w postępowaniu przygotowawczym przyznała się do popełnienia zarzucanego im czynu zabronionego.
12. Jeśli chodzi o sprawy z art. 163 § 1 lub 3 k.k. najczęściej pojawiającą się postacią czynu sprawcy było podpalenie - 36 przypadków lub spowodowanie pożaru - 20. Przedmiotem czynności wykonawczej najczęściej był las - 23 razy (w tym 8 razy - ściółka), budynki mieszkalne lub ich części (np. mieszkanie) - 12 razy. Najczęstszą postacią popełnienia czynu z art. 163 § 2 k.k. było zaproszenie ognia lub w inny sposób doprowadzenie do zapalenia się jakichś substancji lub rzeczy. - 18 razy oraz niedopełnienie obowiązku związanego z prowadzeniem prac budowlanych - 15 razy.
13. Najczęściej owo niebezpieczne zdarzenie, o którym mowa w przepisie art. 163 k.k. miało postać pożaru - 113 razy, eksplozji materiałów wybuchowych (mieszanina oparów benzyny i powietrza) - 5 raz, eksplozji gazu - 7 razy. Nie było tu istotnych różnic pomiędzy popełnieniem przestępstwa z art. 163 § 1 k.k. i z art. 163 § 2 k.k.
14. Niezwykle rzadko pojawiało się w opisie czynu jakiegokolwiek odniesienie do strony podmiotowej. W sprawach o przestępstwo z art. 163 § 1 k.k. 6-krotnie stwierdzono w opisie czynu, że czyn został popełniony umyślnie, 1 raz wskazano, że sprawca działał z zamiarem, ale nie wskazano, z jakim. Ani razu

nie określono dokładnie znamion strony podmiotowej. Natomiast w sprawach o przestępstwo z art. 163 § 2 k.k. 53 razy w opisie czynu pojawiło się stwierdzenie, że „sprawca działał nieumyślnie”. Brak zachowania należytej ostrożności wskazano 15 razy. Ani razu nie uszczegółowiono postaci nieumyślności.

15. W sprawach o przestępstwo z art. 163 § 1 k.k. akt oskarżenia został uzasadniony 43 razy (79,6 % aktów oskarżenia w tej grupie, 38,4 % wszystkich); jednakże strony podmiotowej dotyczyło jedynie 3 razy. Natomiast w sprawach o przestępstwo z art. 163 § 2 k.k. uzasadnienie aktu oskarżenia zostało sporządzone w 30 przypadkach (51,7 % aktów oskarżenia w tej grupie, 26,8 % wszystkich). Jedynie 5 razy dotyczyły one strony podmiotowej, przy czym czterokrotnie miało ono charakter deklaratoryjny.

16. W badanych 98 sprawach zapadło ogółem 109 wyroków skazujących (54 w sprawach o przestępstwo z art. 163 § 1 k.k., 55 w sprawach o przestępstwa z art. 163 § 2 k.k.). Wyroki uniewinniające zapadły dwukrotnie (po jednym razie w każdej grupie spraw). Dwukrotnie postępowanie o przestępstwo z art. 163 § 1 k.k. zostało umorzone na podstawie art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k. (oskarżony zmarł), na podstawie art. 11 § 1 k.p.k. (umorzenie absorpcyjne). Wobec trzech sprawców przestępstwa z art. 163 § 2 k.k. postępowanie warunkowo umorzono na okres próby 1 roku.

17. W sprawach o przestępstwo umyślne 9 razy w ogóle nie zostało sporządzone uzasadnienie. Jedynie w 4 z nich sąd odniósł się do kwestii związanych ze stroną podmiotową, uznając, że sprawca w 3 przypadkach popełnił czyn w zamiarze bezpośrednim, a raz - w zamiarze ewentualnym.

18. W badanych sprawach ogółem wobec 105 sprawców - 96,4 % wszystkich skazanych została orzeczona kara pozbawienia wolności. W sprawach o przestępstwa nieumyślne dwukrotnie sąd zastosował dobrodziejstwo wynikające z art. 58 § 3 k.k. i raz - nadzwyczajnie złagodził karę na podstawie art. 60 § 1 pkt 3. W związku z tym, raz orzeczona została kara ograniczenia wolności w wysokości 10 miesięcy, 20 godzin pracy. Kara grzywny jako kara

samoistna została wymierzona 2 sprawcom - w wysokości 80 stawek dziennych po 20 zł i 90 stawek dziennych po 10 zł.

19. W badanych sprawach daje się dostrzec brak dbałości o ustalenie znamion strony podmiotowej. Wydaje się również, iż organy procesowe zbyt wiele oczekują i zbyt mocno polegają na opinii biegłych z zakresu pożarnictwa, od których wymagają stwierdzenia realizacji znamion przestępstwa. Jeżeli takie ustalenia się w opinii pojawiają, organ procesowy przyjmuje je i nie prowadzi w tej mierze własnego wyводу. Należy również krytycznie odnieść się do pomijania w kwalifikacji przepisu art. 288 k.k.

C. Stany faktyczne

1. Sprawa o sygn. II K 47/07 SR w G.

M.J., mężczyźnię, lat 56, żonatemu, ojca czworga dzieci, posiadajacemu wykształcenie zawodowe, z zawodu elektryka, utrzymujacemu się z renty, niekaranemu, przedstawiono zarzut nieumyślnego spowodowania pożaru zagrażającego mieniu w wielkich rozmiarach. Zarzucono mu, iż nie zachowując należytej ostrożności poprzez niefachowe reperowanie bezpieczników topikowych oraz połączenie przewodów siłowych w stodole, w której znajdowało się siano, doprowadził do zwarcia w instalacji elektrycznej, w wyniku czego spaleni uległa stodoła wraz z częścią wyposażenia, nadpalona została konstrukcja dachu chlewni, dwa samochody osobowe marki polonez, ford Fiesta o wartości ogólnej 24 614, 13 złotych, tj. o przestępstwo z art. 163 § 2 k.k. Prokurator złożył wniosek o warunkowe umorzenie postępowania karnego, ale nie został on uwzględniony.

W wyniku postępowania przygotowawczego ustalono następujący stan faktyczny. M.J. darował gospodarstwo rolne swemu synowi. Wykonywał jednak w nim pewne prace. W dniu czynu ciął piłą tarczową drewno. Piła stała na podwórzu za stodołą. Oskarżony doprowadził do niej prąd przy pomocy przedłużaczy podłączonych do gniazda siłowego znajdującego się na ścianie budynku mieszkalnego. Przewody przechodziły przez stodołę wypełnioną sianem. Przewody zostały połączone za pomocą wtyczek z obluzowanymi stykami. Miejsce łączenia znajdowało się wewnątrz stodoły. W wyniku iskrzenia doszło do zwarcia i zapalenia się siana. Stodoła zajęła się ogniem, co spowodowało zniszczenia opisane wyżej. Opierając się na opinii biegłego z zakresu pożarnictwa, sąd zmodyfikował opis czynu zarzucanego sprawcy. Sąd uznał, iż oskarżony nieumyślnie spowodował pożar zagrażający mieniu w wielkich rozmiarach poprzez niefachowe połączenie przewodów siłowych o złym stanie technicznym w stodole, w której znajdowało się siano doprowadził do zwarcia instalacji elektrycznej, w wyniku czego spaleni uległa stodoła wraz z częścią wyposażenia, nadpalona została konstrukcja dachu chlewni dwa samochody osobowe marki polonez, ford Fiesta o wartości ogólnej 24 614, 13 złotych.

W toku postępowania przygotowawczego oskarżony przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu, ale odmówił składania wyjaśnień. Na rozprawie przyznał, że wykonywał opisane wyżej prace, ale nie przyznał się do spowodowania pożaru.

Sąd uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu. Przy wymiarze kary zastosował jednak nadzwyczajne złagodzenie kary (art. 60 § 1 pkt. 3 k.k.) i wymierzył mu karę grzywny w wymiarze 90 stawek dziennych, ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 10 złotych.

W uzasadnieniu sąd przeanalizował realizację poszczególnych znamion przestępstwa z art. 163 § 2 k.k. przez oskarżonego. Odniósł się również do znamion strony podmiotowej. Podkreślił, że oskarżony wykonując połączeni przewodów w stodole naruszył zasady ostrożności wymaganej przy tego typu pracach. Dokonując połączenia dwóch przewodów w tak podatnym na zapalenie miejscu, jak stodoła wypełniona sianem, winien niezwykle starannie i dokładnie upewnić się, czy przewody nie są uszkodzone, ich końcówki poluzowane, albowiem oczywistym dla każdego przeciętnego człowieka jest, iż tego typu wady mogą doprowadzić do iskrzenia, które może być przyczyną zajęcia się ogniem zgromadzonego siana. Sąd podkreślił, że są to informacje znane każdemu przeciętnemu człowiekowi, tym bardziej oskarżonemu, który z wykształcenia był elektrykiem. Posiadał zatem fachową wiedzę na temat sposobów wykonywania połączeń przewodów uszkodzonych. Z tego względu sąd uznał, że nie można przyjąć, iż oskarżony nie mógł przewidzieć następstw swego zachowania.

Wydaje się jednak, iż sąd w uzasadnieniu stanął w pół drogi. Sąd nie podjął próby ustalenia, czy oskarżony faktycznie przewidział następstwo swego zachowania. Zważywszy na to, że, jak podkreślił sąd, gospodarstwo formalnie należało do syna oskarżonego, ale jego długoletnim poprzednim właścicielem był sam oskarżony, w wyniku pożaru uszczerbku doznał w istocie majątek samego oskarżonego, trudno przyjąć, że oskarżony godził się na ten uszczerbek.

Sąd trafnie przyjął, iż w sprawie istniały podstawy do nadzwyczajnego złagodzenia kary.

Wyrok został zaskarżony przez obrońcę oskarżonego. Sąd okręgowy utrzymał zaskarżony wyrok w mocy uznając apelację za oczywiście bezzasadną.

2. Sprawa o sygn. VII K 110/07 SR w Ch.

S.G., mężczyzna, lat 20, stanu wolnego, bezdzietny, posiadający wykształcenie średnie, z zawodu technik mechanik, uczeń pozostający na utrzymaniu rodziców, niekarany, został oskarżony o to, że nieumyślnie spowodował pożar zagrażający życiu lub zdrowiu znajdujących się w wagonie pasażerów, który spowodował zniszczenie mienia znacznej wartości na kwotę 508 tysięcy złotych; w ten sposób, że wypełnił muszlę klozetową papierem, który następnie podpalił, tj. o przestępstwo z art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. i art. 163 § 2 k.k. przy zastosowaniu art. 11 § 2 k.k.

Wobec oskarżonego został zastosowany środek zapobiegawczy w postaci poręczenia majątkowego oraz oddania pod dozór policji.

W toku postępowania przygotowawczego ustalono następujący stan faktyczny. Oskarżony S.G. wracał wraz z innymi kibicami z meczu piłkarskiego, pociągiem relacji Gliwice - Częstochowa. Jechał w ostatnim wagonie, w przedsiönku obok toalety. Pociąg był zapełniony, pasażerowie zajmowali miejsca nie tylko w przedziałach, ale także w korytarzach i przedsiönku. Kibice zachowywali się spokojnie. W czasie odjazdu ze stacji w Ś., z okna ubikacji zaczął się wydobywać dym, a po kilku minutach - także ogień. Pociąg zatrzymał się. Wśród pasażerów wybuchła panika. Zaczęli uciekać drzwiami oraz przez okna. Wszyscy zdołali opuścić wagon, żadnemu z nich nic się nie stało.

Oskarżony stał początkowo obok toalety, a kiedy tłok się powiększył, wszedł do środka. Skorzystał z ubikacji. Dowiedział się wówczas, iż po naciśnięciu pedału spustowego splukiwania, nie leci woda. Z nudów wyciągał papierowe ręczniki podajnika, robił z nich kulki i wrzucał do muszli klozetowej; tak, że muszla została zapełniona w około $\frac{3}{4}$. Jeden z mężczyzn stojących obok ubikacji chciał podpalić kulki, ale oskarżony sprzeciwił się temu. Następnie S.G. zapalił papierosa, a niedopałek wrzucił do muszli klozetowej - suchej i wypełnionej suchym papierem. Nie wcisnął pedału spustowego. Widział, że ze środka muszli zaczyna wydobywać się dym, ale nie zareagował, sądząc, że papieros się dopali. Ponieważ na zewnątrz zrobiło się luźniej, wyszedł z ubikacji, zamykając za sobą drzwi. Po kilku minutach zauważył dym wydobywający się spod drzwi. Otworzył drzwi i zobaczył płomień.

Próbował ugasić ogień nogami, ale mu się to nie udało. Oskarżony wraz z innymi pasażerami opuścił wagon.

Oskarżony przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu. W wyjaśnieniach utrzymywał, że sądził, iż papieros zgaśnie w papierach nasiąkniętych wodą (choć wiedział, że muszla jest sucha, a podczas splukiwania woda nie leci). Sąd trafnie uznał, iż oskarżony nie miał podstaw, by przypuszczać, że papieros zgaśnie, bo papiery są nasiąknięte wodą.

Sąd zmodyfikował opis czynu z aktu oskarżenia i uznał oskarżonego za winnego tego, że nie zachowując należytej ostrożności poprzez wrzucenie do muszli klozetowej w wagonie niedopałka papierosa doprowadził do zapalenia wrzuconych tam ręczników papierowych oraz rozprzestrzeniania się ognia, spowodził zdarzenie w postaci pożaru, który zagrażał życiu lub zdrowiu znajdujących się w wagonie wielu pasażerów, tj. przestępstwa z art. 163 § 2 k.k. Oskarżonemu została wymierzona kara pozbawienia wolności 1 roku i 6 miesięcy, jej wykonanie zostało zawieszona na okres 4 lat próby. Ustanowił dozór kuratora. Ponadto sąd wymierzył oskarżonemu karę grzywny - 100 stawek dziennych po 30 złotych każda. Oskarżony został także zobowiązany do naprawienia wyrządzonej szkody w wysokości 10 tysięcy złotych w ciągu 3 lat od uprawomocnienia się wyroku.

Sąd uznał, iż nie można oskarżonemu przypisać umyślności, a skoro tak, nie można pociągnąć go do odpowiedzialności za przestępstwo z art. 288 k.k., ponieważ jest to przestępstwo umyślne.

Zdaniem sądu, oskarżony nie chciał i nie godził się na powstanie pożaru. Jednocześnie jednak, nie zachował ostrożności wymaganej w konkretnej sytuacji. Oskarżony wiedział zarówno to, że muszla klozetowa jest sucha i że wrzucony do niej papier nie nasiąknie wodą. Miał także pełną świadomość, iż wrzucony do ubikacji papieros palił się, ponieważ widział smużkę dymu wydobywającą się z muszli. Pomimo tego nie podjął żadnych działań, aby nie dopuścić do zapalenia się papieru od wrzuconego niedopałka. Była to, zdaniem sądu, w takiej sytuacji skrajna nieostrożność. W ocenie sądu, oczywistym jest, że oskarżony miał możliwość przewidzenia, w jaki sposób jego zachowanie może się skończyć. Pomimo młodego wieku, musiało być dla oskarżonego jasne, że istniało realne zagrożenie, iż papier

zapali się od niedopałka, a jest go w muszli tak dużo, że może powstać wysoki płomień, który obejmie plastikowe elementy sedesu. Co więcej, zarówno w ubikacji, jak i w całym wagonie, większość elementów wykończenia wykonana była z tworzyw sztucznych, które są łatwopalne. Sąd trafnie wskazał, że przecież sam oskarżony nie pozwolił nieznanemu mężczyźnie na podpalenie papieru. Oskarżony zdawał sobie sprawę, że to niebezpieczne. Stąd też sąd przyjął, że oskarżony nie tylko mógł przewidzieć, ale wręcz przewidywał, iż jego zachowanie może doprowadzić do powstania pożaru w ubikacji, który rozprzestrzeni się na cały wagon, mimo tego nie sprawdził, co się dzieje z niedopałkiem, lecz wyszedł z ubikacji nie uruchamiając pedału spustowego i zamknął drzwi. Sąd przyjął, że oskarżony popełnił czyn w świadomej nieumyślności - różniący się od umyślności tylko stroną woluntatywną; skoro oskarżony przewidywał możliwość doprowadzenia do powstania pożaru. Sąd podkreślił także, iż zebrane dowody nie wskazywały na choćby ewentualny zamiar doprowadzenia do powstania ognia kontrolowanego przez niego „dla zabawy” lub postraszenia innych niebezpieczeństwem pożaru.

Sąd przyjął również, że nie ma podstaw dla przyjęcia, iż oskarżony swoim zachowaniem spowodował zdarzenie zagrażające mieniu w wielkich rozmiarach. W jego ocenie, dwa wagony kolejowe to gabarytowo zbyt mało dla przyjęcia „wielkich rozmiarów”. Sąd uznał, że stopień społecznej szkodliwości czynu oskarżonego był bardzo wysoki, zostało spowodowane realne zagrożenie dla życia i zdrowia wielu osób, powstały także poważne straty materialne. Jednocześnie na korzyść oskarżonego sąd uwzględnił fakt jego wcześniejszej niekaralności, a także jego zachowanie po czynie (podjął pracę po ukończeniu technikum). Sąd uwzględnił również społeczne oddziaływanie kary i kształtowanie świadomości prawnej społeczeństwa - fakt, że świadkami czynu byli kibice piłkarscy oraz, że zdarzenie było szeroko komentowane przez kibiców na forach internetowych. W uzasadnieniu można przeczytać, iż trzeba dać jasny sygnał, że nawet nieumyślne, czy raczej bezmyślne zachowania, które godzą w bezpieczeństwo ludzi lub porządek publiczny, muszą się spotkać ze zdecydowanym napiętnowaniem. Jednocześnie, sąd zauważył przesłanki pozwalające przyjąć pozytywną prognozę w stosunku do oskarżonego

Uzasadnienie sporządzone w niniejszej sprawie jest niezwykle drobiazgowo, liczy 15 stron. Jest to jeden z niewielu przykładów odniesienia się przez sąd do znamion

strony podmiotowej. Sąd szczegółowo przeanalizował zachowanie sprawcy pod kątem wypełnienia znamion poszczególnych postaci strony podmiotowej

3. Sprawa o sygn. II K 831/07 SR w P.T.

W.K., mężczyzna, lat 66, stanu wolnego, ojciec trojga dzieci, posiadający wykształcenie podstawowe, bez wyuczonego zawodu, pracujący jako pracownik fizyczny, niekarany, został oskarżony o to, że w okresie od listopada 2006 r. do 3 lipca 2007 r. sprowadził niebezpieczeństwo dla życia i zdrowia wielu osób poprzez możliwość eksplozji mieszaniny powietrza i gazu ziemnego w ten sposób, że wykonał nielegalnie i wadliwie podłączenie kuchni gazowej w swoim mieszkaniu do miejskiej sieci gazu ziemnego, co doprowadziło do stałego wycieku tego gazu, tworząc stężenie zagrażające eksplozją, czym działał na szkodę mieszkańców budynku, tj. o czyn z art. 163 § 1 pkt. 3 k.k. Oskarżonemu zarzucono także kradzież energii - gazu ziemnego - art. 278 § 1 i 5 k.k.

W toku postępowania ustalono następujący stan faktyczny. Podczas kontroli, pracownik spółki gazowej ujawnił nielegalne i niefachowe podłączenie kuchenki gazowej do miejskiej sieci gazowej. Podłączenie biegło poza licznikiem gazowym, wykonane zostało za pomocą gumowego przewodu biegnącego przez dziurę w ścianie do mieszkania. Biegły z zakresu pożarnictwa stwierdził, iż ulatniający się z tego połączenia gaz stwarzał zagrożenie eksplozji mieszaniny gazu i powietrza. Przy istniejącym stężeniu powstałej mieszaniny, wystarczyłaby iskra elektryczna przy włączaniu lub wyłączaniu kontaktu albo żar z papierosa, aby zainicjować wybuch. Oskarżony przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu. Wyjaśnił, że po zdemontowaniu gazomierza i instalacji doprowadzającej gaz do mieszkania, posługiwał się butlą gazową. Jednak warunki zdrowotne i finansowe zmusiły go do wykonania nielegalnego podłączenia do sieci miejskiej. Uważał, że wykonał je prawidłowo i że było ono szczelne. Oskarżony złożył wniosek o dobrowolne poddanie się karze.

W sprawie zapadł wyrok skazujący w trybie art. 335 k.p.k. Sąd uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanych mu czynów i wymierzył mu za czyn z art. 163 § 1 pkt 3 k.k. karę 1 roku pozbawienia wolności, zaś za czyn z art. 278 § 1 i 5 - karę 10 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę w wysokości 90 stawek dziennych po

10 złotych każda. Wymierzone kary połączył i jako karę łączną orzekł karę 1 roku 4 miesięcy pozbawienia wolności, a jej wykonanie zawiesił na 3 lata próby. Wyrok nie został uzasadniony.

Wyrok ten jest przykładem rozstrzygnięcia nieprawidłowego. Przestępstwo z art. 163 k.k. ma charakter materialny, skutkiem jest sprowadzenie zagrożenia w jednej z postaci w tym przepisie wskazanych. W tej sprawie nie doszło do zrealizowania się tego zagrożenia w postaci eksplozji. Właściwsza wydawałaby się zatem kwalifikacja z art. 164 k.k. Należy również zauważyć, iż trudno ustalić, dlaczego sąd uznał, iż oskarżony popełnił czyn nieumyślnie, a nie w zamiarze ewentualnym. W uzasadnieniu aktu oskarżenia nie ma odniesień do strony podmiotowej.

4. Sprawa o sygn. XIV K 749/06 SR dla W.M.

A.T.T., mężczyzna, lat 21, stanu wolnego, bezdzietny, student III roku wyższej uczelni, niekarany, został oskarżony o to, że sprowadził nieumyślnie zdarzenie zagrażające mieniu w wielkich rozmiarach, mające postać pożaru; w ten sposób, że podpalił kontener na śmieci stojący obok budynku sklepu, z którego ogień przeniósł się na magazyny i w konsekwencji - na dachy przedmiotowego obiektu, w wyniku czego powstała szkoda w wysokości około 103 tysięcy złotych.

W toku postępowania został ustalony następujący stan faktyczny. Oskarżony spotkał się z czterema kolegami z uczelni. Wspólnie spożywali alkohol w klubie. Potem poszli na przystanek nocnego autobusu. Na przystanku zaczęli kopać tekturową reklamę, stoczyli z nasypu betonowy kosz na śmieci. Następnie oskarżony udał się w kierunku zaplecza sklepu w celu załatwienia potrzeby fizjologicznej. Miał przy sobie zapalniczkę. Załatwił potrzebę fizjologiczną za kontenerem na śmieci i wrócił do kolegów. W tym czasie z kontenera zaczęły się wydobywać płomienie. Oskarżony i jego koledzy próbowali się oddalić z przystanku, ale zostali zatrzymani przez funkcjonariuszy policji. Oskarżony miał we krwi 0,66 mg/l alkoholu w wydychanym powietrzu.

W posterowaniu przygotowawczym oskarżony przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu. W wyjaśnieniach przyznał, iż był pijany i zmęczony. Nie

pamiętał dokładnie przebiegu zdarzenia, a przyznał się do popełnienia czynu, ponieważ tylko on podchodził w pobliże kontenera. Powiedział, że miał przy sobie zapalniczkę i „nie wie, co mogło mu odbić”. Na rozprawie oskarżony nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu i powiedział, że wyjaśnienia w postępowaniu przygotowawczym składał pod wpływem emocji.

Sąd uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu, ustalił jednak niższą wysokość szkody. Oskarżonemu wymierzona została kara 1 roku pozbawienia wolności z warunkowym zwieszeniem jej wykonania na okres próby 4 lat.

Wyrok został bardzo szczegółowo uzasadniony. Uzasadnienie dotyczy również strony podmiotowej. Sąd uznał, że sprawca popełnił czyn nieumyślnie, ponieważ podpalając śmieci w kontenerze „nie chciał oczywiście, aby podpaleniu uległa również konstrukcja sklepu i z pewnością się na to nie godził”. Zdaniem sądu był to chuligański wybryk (sąd wyjaśnił, że chodzi mu o potoczne znaczenie tego wyrażenia, a nie o treść przepisu, ponieważ ten nie obowiązywał w czasie popełnienia czynu), który wpisywał się w zachowania oskarżonego i jego kolegów na przystanku autobusowym. Oskarżony i jego koledzy przyznali, iż byli rozbawieni wykonywanymi czynnościami. W ocenie sądu, oskarżony mógł przewidzieć, że w wyniku jego zachowania dojdzie do objęcia ogniem także budynku sklepu. Oskarżony w czasie zdarzenia był studentem wyższej uczelni i przeprowadzenie takiego rozumowania nie wykraczało poza jego możliwości intelektualne. Podpalenie nawet niewielkiego skrawka papieru mogło spowodować przejście płomieni na inne znajdujące się w kontenerze przedmioty, które jak wynika z doświadczenia życiowego często mają charakter łatwopalny. Zazwyczaj wśród śmieci znajdują się kawałki papieru, tektury, które ulegają szybkiemu zapaleniu, a przy ich dużej ilości, oskarżony twierdził, że śmieci się z kontenera „wylewały”, mogą wywołać wysokie płomienie które bez większych przeszkód rozprzestrzenia się na inne obiekty w pobliżu źródła ognia.

Zastanawia dość arbitralne i nie oparte w materiale dowodowym stwierdzenie sądu, że sprawca z pewnością się nie godził na skutek, jaki nastąpił. Tym bardziej, iż sąd sam wcześniej wskazywał na wyjątkowo bezmyślny, chuligański charakter zachowania sprawców, co więcej - czego sąd już nie zauważył - zachowania te miały

tendencję do eskalacji. Sąd nie wyjaśnił, co jego zdaniem wskazywało na to, że sprawca skutku swego czynu próbował uniknąć.

Wyrok sądu pierwszej instancji został zaskarżony przez obrońcę oskarżonego. Sąd okręgowy uznał apelację za oczywiście bezzasadną i utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

5. Sprawa o sygn. II K 1180/ 07 SR w R.

B.K., mężczyzna, lat 48, rozwiedzony, posiadający dwoje dzieci, o wykształceniu podstawowym, pracujący, karany za przestępstwo z art. 207 k.k., leczony neurologicznie został oskarżony o to, że spowodował umyślnie w mieszkaniu pożar zagrażający życiu i zdrowiu wielu osób; w ten sposób, że oblał pokój benzyną, a następnie podpalił zapalką, tj. o przestępstwo z art. 163 § 1 pkt. 1 k.k.

Wobec podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania. W toku postępowania przygotowawczego ustalono następujący stan faktyczny. Oskarżony mieszkał z byłą żoną, jej nowym partnerem i własnymi dziećmi. Oskarżony, u którego stwierdzono później 2,43 ‰ alkoholu we krwi, wrócił wieczorem do mieszkania, w którym znajdowali się pozostali domownicy - w sumie 5 osób. Oskarżony udał się do swojego pokoju. Po pewnym czasie wyszedł z niego i szukał czegoś w szafce na narzędzia w przedpokoju. Jak się później okazało, szukał pojemnika z benzyną. Oskarżony wrócił do pokoju z tym pojemnikiem. Oblał meble benzyną i podpalił je. Około północy domownicy usłyszeli wybuch i zobaczyli płomienie wydobywające się z pokoju oskarżonego. Natychmiast rozpoczęli gaszenie ognia. Zawiadomili również straż pożarną i policję. Oskarżony nie brał udziału w gaszeniu ognia. Stał w kuchni. B.K. w postępowaniu przygotowawczym przyznał się do rozlania benzyny, ale nie przyznał się do jej umyślnego podpalenia. Tłumaczył, że pożar powstał samoistnie, a jego przyczyną było zapalenie przez oskarżonego papierosa. W uzasadnieniu aktu oskarżenia pada stwierdzenie, że oskarżony dopuścił się czynu umyślnie, w zamiarze bezpośrednim, ponieważ użył łatwopalnej substancji, którą sam oblał meble. W uzasadnieniu pada również stwierdzenie „po drugie podpalenie tak przygotowanego miejsca”. (W postępowaniu przygotowawczym nie dowiedziono jednoznacznie, że oskarżony podpalił meble. Zważywszy na poziom alkoholu w jego

organizmie nie można wykluczyć, iż faktycznie zapalił on papierosa, nie licząc się z tym, iż w pomieszczeniu, w którym unoszą się opary benzyny może to być wysoce niebezpieczne). Zdaniem prokuratora, o zamiarze bezpośrednim świadczyło również zachowanie oskarżonego po czynie. Ze względu na wcześniejsze problemy neurologiczne oskarżonego poddano go badaniu przez biegłych psychiatrów, którzy stwierdzili jego poczytalność.

W aktach sprawy znajduje się opinia biegłego z zakresu pożarnictwa. Stanowi ono typowy negatywny przykład opinii. Biegły wypowiada się w niej nie tylko na temat osoby sprawcy, ale także znamion, zarówno strony podmiotowej, jak i przedmiotowej. W opinii bowiem biegły stwierdza, że podpalenie było umyślne (to, że zostało dokonane nieprzypadkowo przez człowieka, nie przesądza o umyślności w rozumieniu prawa karnego). Ponadto pisze: „Umieszczenie mieszkania w bloku na terenie miasta powoduje, że zastępy straży pożarnej przybyły na miejsce w krótkim czasie i z pewnością nie dopuściłyby do rozprzestrzenienia się pożaru na mienie w wielkich rozmiarach. W praktyce pożary w blokach mieszkalnych na terenie miasta ograniczają się na ogół do jednego mieszkania i w omawianym przypadku byłoby podobnie”. Zastanawia tryb przypuszczający, ponieważ pożar został ugaszony - nawet jeszcze przez samych domowników. Biegły w konkluzji opinii napisał: „stwierdzam, że przyczyną powstania pożaru w mieszkaniu (...) było podpalenie rozlanej uprzednio benzyny przez nietrzeźwego lokatora - B.K. W zaistniałych okolicznościach pożar stworzył realne zagrożenie dla zdrowia wielu osób (sześciu osób) i potencjalne zagrożenie dla ich życia, nie stworzył natomiast zagrożenia dla mienia w wielkich rozmiarach”. Opinia biegłego jest zazwyczaj *in extenso* przyjmowana przez prowadzących postępowanie i stanowi podstawę przyjęcia określonej klasyfikacji. Biegły nie powinien wypowiadać się na temat tego, czy znamiona przestępstwa są zrealizowane, czy nie. Biegły powinien stwierdzić istnienie określonych faktów - np., że pożar objął tylko jedno mieszkanie i w zaistniałej sytuacji nie miał szans na rozprzestrzenienie się. Do organu prowadzącego postępowanie należy subsumcja normy prawnej, a zatem uznanie, czy jedno mieszkanie to mienie w wielkich rozmiarach, czy nie. Podobnie odnośnie do liczby osób. Biegły stwierdził, że zagrożone było zdrowie 6 osób, czyli wielu osób. Jak wskazano w części teoretycznej - 6 osób trudno uznać za „wiele osób” w rozumieniu art. 163 k.k. To prowadzący postępowanie powinien stwierdzić, czy

wskazana przez biegłego liczba zagrożonych osób stanowi realizację znamienia „wiele”.

Oskarżony na rozprawie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu i oświadczył, że chce się dobrowolnie poddać karze.

Sąd uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu i skazał go na karę 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 5 lat. Zobowiązał również B.K. do powstrzymania się od kontaktów z pokrzywdzoną, a także do opuszczenia zajmowanego lokalu w terminie tygodnia od uprawomocnienia się orzeczenia. Wyrok nie został uzasadniony.

6. Sprawa o sygn. III K 498/08 SR w P. - N.M. i W.

Ł.G., mężczyzna, lat 18, stanu wolnego, bezdzietny, posiadający wykształcenie gimnazjalne, uczeń liceum ogólnokształcącego, niekarany, został oskarżony o to, że spowodował zdarzenie zagrażające zdrowiu i życiu wielu osób w postaci pożaru poprzez podpalenie pomieszczeń piwnicznych, powodując zadymienie pomieszczeń mieszkalnych, w wyniku którego 2 kobiety wymagały konsultacji medycznej, a ponadto powstały zniszczenia mienia na kwotę ponad 30 tysięcy złotych, tj. o przestępstwo z art. 163 § 1 pkt 1 k.k. i art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Wobec oskarżonego został zastosowany środek zapobiegawczy w postaci dozoru policji. Wraz z aktem oskarżenia został złożony wniosek o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy w trybie art. 335 k.p.k.

W toku postępowania przygotowawczego ustalono następujący stan faktyczny. W nocy grupka młodzieży, w której był również oskarżony, przebywała w piwnicy bloku. Młodzi ludzie pili alkohol i zachowywali się głośno. Jak napisano w uzasadnieniu aktu oskarżenia - „na skutek niewłaściwego użycia zapalniczki” doszło do podpalenia jednego z pomieszczeń piwnicznych. Obecni próbowali gasić ogień piwem, a następnie uciekli. Okazało się, że osobą, której zachowanie doprowadziło do podpalenia, był oskarżony. Oskarżony przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu. Wyjaśnił, że nie miał zamiaru niczego podpalić. Doszło do tego w wyniku zabawy zapalniczką - zapaliła się folia w jednym z pomieszczeń. Należy zauważyć, że oskarżony wyraźnie zaprzeczył, aby popełnił czyn umyślnie.

W uzasadnieniu aktu oskarżenia brak jest wskazania jakichkolwiek dowodów, które wskazywałyby na nieprawdziwość takiego stwierdzenia. Strona podmiotowa w ogóle nie została w uzasadnieniu omówiona.

Z podanego stanu faktycznego wynika raczej, iż podpalenie było nieumyślne - sprawca najwyraźniej albo w ogóle nie uświadamiał sobie, czego można było od niego wymagać, by podjęte przez niego zachowanie mogło spowodować pożar albo uświadamiał to sobie, lecz sądził, że skutku takiego uniknie; o faktycznym braku zamiaru sprawcy może świadczyć zresztą jego zachowanie po popełnieniu czynu. W uzasadnieniu podano jedynie: „Za prawidłową należy uznać też kwalifikację prawną zarzucanego oskarżonemu przestępstwa, co potwierdził przesłuchany w charakterze świadka biegły z dziedziny pożarnictwa”.

Sąd uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu i skazał go na karę 3 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 7 lat próby, w okresie próby skazany został oddany pod dozór kuratora. Został on także zobowiązany do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem poszczególnym pokrzywdzonym. Wyrok nie został uzasadniony.

7. Sprawa o sygn. II K 104/ 08 SR w N.S.

Z.L., mężczyzna, lat 45, żonaty, ojciec trojga dzieci, posiadający wykształcenie zawodowe, z zawodu lakiernik samochodowy, utrzymujący się z renty, niekarany, został oskarżony o to, że na parkingu działając nieumyślnie doprowadził do eksplozji materiałów wybuchowych i łatwopalnych w ten sposób, że w miejscu do tego nie przeznaczonym w czasie, kiedy obowiązywał zakaz odpalania materiałów pirotechnicznych, chcąc uatrakcyjnić sprzedaż towarów pirotechnicznych wystawionych na stoisku prowadzonym przez jego żonę oraz jej matkę, odpalił w bezpośrednim sąsiedztwie materiały pirotechniczne (fajerwerki), z których jeden na skutek niewłaściwej pozycji odpalenia uderzył w stoisko z wystawionymi na sprzedaż materiałami pirotechnicznymi, powodując jego zapalenie się i eksplozję znajdujących się w nim materiałów pirotechnicznych w postaci fajerwerków, co spowodowało zapalenie się dwóch sąsiadujących stoisk z fajerwerkami oraz zapalenie się części paneli elewacyjnych stojącego obok budynku, a także uszkodzenie 12 samochodów

osobowych, czym spowodował zdarzenie zagrażające zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, tj. o przestępstwo z art. 163 § 1 pkt 3 w zw. z § 2 k.k.

Należy zauważyć na marginesie, że zarówno sam opis czynu, co zresztą nie stanowi odosobnionego przypadku, jak i kwalifikacja nie są w pełni poprawne. Na etapie postawienia zarzutu w akcie oskarżenia organ prowadzący postępowanie powinien wiedzieć, czy czyn sprawcy stanowił zagrożenie dla życia, zdrowia czy mienia. Ponadto właściwsze wydaje się wskazanie art. 163 § 2 k.k. w zw. z art. 163 § 1 pkt 3 k.k.

Wobec oskarżonego zastosowany został środek zapobiegawczy w postaci poręczenia majątkowego oraz zakaz opuszczania kraju.

W toku postępowania ustalono następujący stan faktyczny. Oskarżony pomagał swojej teściowej w sprzedaży sztucznych ogni. Wiele osób w tym czasie w pobliżu odpalało sztuczne ogni. Około godziny 18 oskarżony zabrał ze stoiska jedną puszkę ze sztucznymi ogniami i poszedł na pas zieleni przed parkingiem. Tam odpalił przyniesione fajerwerki. Po wystrzeleniu jednego z nich, puszka się przewróciła, co spowodowało, że kolejne wystrzelone sztuczne ogni poleciały w kierunku pobliskich stoisk ze sztucznymi ogniami. Któryś z nich uderzył w jedno ze stoisk. Znajdujące się na nim materiały pirotechniczne zapaliły się i eksplodowały. W wyniku tego doszło do zapalenia stoisk oraz paneli elewacyjnych na pobliskim budynku, a także zaparkowanych w pobliżu samochodów. Wybuchające we wszystkie strony sztuczne ogni spowodowały zagrożenie dla życia i zdrowia wielu osób oraz mienia w wielkich rozmiarach - samochodów zaparkowanych na parkingu i budynku centrum handlowego.

Oskarżony w postępowaniu przygotowawczym nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu. Wyjaśnił, iż to on jest osobą najbardziej pokrzywdzoną, ponieważ stracił pieniądze wydane na towar. Podkreślił, że nie on jeden odpalał wówczas sztuczne ogni. Po wybuchu pożaru, pomagał go gasić. Wy tłumaczył, iż jego zdaniem nie było możliwe, aby to wystrzelony przez niego fajerwerk rozpoczął pożar. Wskazał na swoje doświadczenie w sprzedaży fajerwerków. Została wywołana opinia psychiatryczna. Biegli uznali sprawcę za w pełni poczytalnego.

Sąd uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu i wymierzył mu karę 1 roku i 10 miesięcy pozbawienia wolności, z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na 3 lata próby. Orzekł również grzywnę w wysokości 150 stawek dziennych po 15 złotych każda.

W uzasadnieniu sąd niezwykle dokładnie, na wielu stronach, odtworzył stan faktyczny. Odnośnie do strony podmiotowej, sąd stwierdził, że oskarżony popełnił czyn nieumyślnie. Nie miał bowiem zamiaru spowodowania zagrożenia dla zdrowia i życia wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach, lecz nie zachował ostrożności w posługiwaniu się materiałami pirotechnicznymi, które ze swej istoty są niebezpieczne i miał możliwość przewidzenia, iż niewłaściwie odpalone sztuczne ognie mogą doprowadzić do eksplozji i pożaru. Oskarżony wiedział, gdzie i w jakich ilościach znajdują się pozostałe sztuczne ognie, uczestniczył w ich sprzedaży, zatem miał świadomość zagrożenia wybuchem. Sąd nie uzasadnia dokładniej, dlaczego przyjął nieumyślność, a nie umyślność w zamiarze ewentualnym. Z jednej strony sąd podkreśla doświadczenie oskarżonego w sprzedaży, a zatem także pewnie znajomość ryzyka związanego z odpalaniem sztucznych ogni, z drugiej strony twierdzi, że nieostrożność oskarżonego, „mimo, że znaczna nie była rażąca”. Sąd podkreśla znaczny stopień społecznej szkodliwości czynu, spowodowany tym, iż sztuczne ognie swoim zasięgiem obejmowały obszar, na którym znajdowała się znaczna liczba ludzi i samochodów. Sąd nie odnosi się w żaden sposób do tego, że oskarżony jako osoba od wielu lat zajmująca się sprzedażą, a także odpalaniem fajerwerków, powinna wiedzieć, iż wystarczy niewielka niedokładność w odpaleniu materiałów pirotechnicznych i w tak zatłoczonym miejscu może dojść do spowodowania poważnego zagrożenia. Można oczywiście zakładać, że oskarżony jako osoba doświadczona sądził, że takiego skutku uniknie. Z drugiej strony można równie dobrze założyć, że godził się na taki skutek, choć prawdopodobnie nie brał pod uwagę możliwości poniesienia dotkliwych strat we własnym towarze. Przy tak dokładnym i drobiazgowym uzasadnieniu strony przedmiotowej jeden krótki akapit dotyczący strony podmiotowej, bez pogłębionej analizy tego aspektu, to jednak za mało.

Wyrok ten został zaskarżony przez obrońcę oskarżonego. Sąd okręgowy utrzymał w mocy zaskarżony wyrok, uznając apelację za oczywiście bezzasadną.

8. Sprawa o sygn. II K 20/ 08 SR w L.

A.M., mężczyzna, lat 60, żonaty, ojciec czworga dzieci, posiadający wykształcenie średnie techniczne, z zawodu technik-mechanik, prowadzący własną działalność gospodarczą, niekarany, został oskarżony o to, że nieumyślnie spowodował zdarzenie w postaci pożaru zagrażające życiu i zdrowiu wielu osób oraz mieniu w wielkich rozmiarach. Czyn został zakwalifikowany w akcie oskarżenia jako wypełniający znamiona przestępstwa z art. 163 § 2 k.k.

W toku postępowania przygotowawczego ustalono następujący stan faktyczny. Oskarżony przyjął jako właściciel zakładu usługowego zlecenie wykonania usługi polegającej na demontażu na czas remontu i ponownym zamontowaniu kominka w domu zleceniodawcy. Podczas ponownej instalacji kominka i przewodów kominowych nie spełnił wymogów dotyczących bezpieczeństwa pożarowego określonych odpowiednimi przepisami - w zakresie szczelności rury dymowej, użył do instalacji kominka materiałów niezgodnych z normą, a ponadto nie wykonywał osobiście wszystkich prac, tylko ich realizację powierzył osobom nie zatrudnionym we własnej firmie. Po zakończeniu robót zapewnił właściciela domu - zleceniodawcę, że może bezpiecznie korzystać z kominka.

Jednak na skutek wadliwie wykonanych prac doszło do zapalenia się drewnianego sufitu od rury dymowej w pomieszczeniu sąsiadującym z kominkiem, rozprzestrzenienia się ognia na pozostałe pomieszczenia w domu. W powstałym pożarze zniszczeniu lub uszkodzeniu uległo wiele dzieł sztuki oraz meble o łącznej wartości ponad 130 tysięcy złotych. Oskarżony nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu. W uzasadnieniu aktu oskarżenia pada jedynie stwierdzenie, że oskarżony popełnił czyn nieumyślnie, naruszając zasady ostrożności. Nie zostały wskazane dowody świadczące o braku zamiaru ewentualnego.

Sąd uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu i wymierzył mu, przy zastosowaniu przepisu art. 58 § 3 k.k. karę grzywny 80 stawek dziennych po 20 złotych każda oraz odszkodowanie w wysokości 131 tysięcy złotych.

W uzasadnieniu sąd stwierdził, że oskarżony nie miał zamiaru popełnić czynu, ale popełnił go na skutek niezachowania wymaganej ostrożności. Jak podkreślił sąd, oskarżony mając długoletnie doświadczenie w tej dziedzinie, będąc profesjonalistą,

o czym świadczy prowadzenie firmy, która zajmuje się montażem kominków miał wszystkie możliwości, by przewidzieć konsekwencje niezachowania ostrożności, mimo to tego nie zrobił. Wykorzystał niewłaściwe materiały i nieprawidłowy montaż, wykonanie pracy powierzył osobom, których nie zatrudniał. Jak pisze dalej sąd: „Związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy niezachowaniem należytej ostrożności a powstaniem pożaru został wskazany przez biegłego. Okoliczności te przesądzają o winie – art. 9 § 2 k.k.”

Należy zauważyć, iż uzasadnienie w części dotyczącej strony podmiotowej jest powierzchowne i arbitralne. Trudno powiedzieć, dlaczego sąd przyjął, iż tak doświadczony fachowiec nie przewidywał negatywnych następstw wadliwego wykonania prac. O wiele bardziej uzasadnione wydawałoby się przyjęcie umyślności w postaci zamiaru ewentualnego - godził się na to, że niezachowanie norm, zatrudnianie niefachowych pracowników może doprowadzić do wadliwego działania kominka, a nawet do powstania pożaru, który może być szczególnie niebezpieczny w domu z drewnianymi stropami, pełnego książek i obrazów. Należy zauważyć, że przyjęcie, iż czyn sprawcy wypełniał znamiona przestępstwa z art. 163 § 1 k.k., spowodowałoby konieczność ujęcia w kumulatywnej kwalifikacji art. 288 § 1 k.k. i 294 § 2 k.k.

Wyrok sądu pierwszej instancji został zaskarżony przez obrońcę oskarżonego. Sąd okręgowy utrzymał zaskarżony wyrok w części dotyczącej skazania oskarżonego i wymierzenia mu kary grzywny, uchylił rozstrzygnięcie dotyczące odszkodowania.